

Lasse Rissanen

**TURVALLISUUSASIAKIRJA LUONNOLLISESTI OULUJÄRVI KY:N MELON-
TATUOTTEESEEN**

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Restonomi
Matkailun koulutusohjelma
Kevät 2011

Koulutusala Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma
Tekijä(t) Lasse Rissanen	
Työn nimi Turvallisuusasiakirja Luonnollisesti Oulujärvi Ky:n melontatuotteeseen	
Vaihtoehtoiset ammattiopinnot	Ohjaaja(t) Anne Hyvärinen, Pekka Oikarinen
	Toimeksiantaja Luonnollisesti Oulujärvi KY
Aika Kevät 2011	Sivumäärä ja liitteet 27 + 27
<p>Tein opinnäytetyönäni Luonnollisesti Oulujärvi Ky:lle melontatuotteen turvallisuusasiakirjan, jota yritys hyödyntää käytännön toiminnassaan melontaretkillä. Turvallisuusasiakirjan päätarkoituksena on parantaa yrityksen melontatuotteen turvallisuutta ja olla toimiva apuväline onnettomuuksien ehkäisyssä. Asiakirjan tarkoitus on myös olla turvallisen toiminnan takeena onnettomuustilanteissa ja auttaa melontaretken toteutuksen aikana mahdollisesti tapahtuvista onnettomuustilanteista selviytymisessä minimaalisin vahingoin.</p> <p>Olin kiinnostunut turvallisuusasiakirjan laatimisesta, koska minulla on hieman kokemusta melomisesta kolmen kuukauden Kanadan työharjoitteluni johdosta. Kiinnitin työharjoitteluni aikana huomiota melomisen turvallisuustekijöihin. Pääsyy asiakirjan laatimiseen oli kuitenkin se, että Luonnollisesti Oulujärvi KY:llä ei ollut aiempaa turvallisuusasiakirjaa tutkimaan melontatuotetta varten. Tämä vuoksi asiakirjan laatiminen oli todella tarpeellista yrityksen kannalta.</p> <p>Tutkimuksen käsiteosiossa syvennytään turvallisuuteen liittyviin käsitteisiin ja kolmannessa luvussa, melontareitin kuvauksessa paneudutaan melontareitin havainnollistamiseen ja työni tarkempaan kuvaamiseen. Projektin toteutusosiossa syvennytään turvallisuusasiakirjan sisältöön, sekä kuvaillaan laatimani asiakirjan sisältöä. Itse turvallisuusasiakirja sisältöineen on esitetty liitteissä. Turvallisuusasiakirjan käytettävyyks-luvussa keskitytään pohtimaan turvallisuusasiakirjan tarkoitusta ja asiakirjan käytännön toimivuutta. Pohdinnassa mietitään sitä, kuinka hyvin projekti on vastannut tavoitteitaan ja miten se on onnistunut kokonaisuudessaan. Pohdinta-luvussa otetaan myös kantaa turvallisuuden merkitykseen melonnassa.</p> <p>Projektion toteutettu pääasiassa itsenäisenä työskentelynä eli tuottamalla teoretiedon pohjalta käsite- ja tietopohjaa työtä varten ja siitä etenemällä varsinaisen turvallisuusasiakirjan laadintaan. Toteutusvaiheessa on hyödynnetty erityisesti melontareitin kuvaavia karttatietoja, toimeksiantajan tarkentavaa tietoa melontareitistä ja syventävää tietopohjaa tutkimukselle. Olen myös käynyt katsomassa melontareitin kolme evakuointipaikkaa ja osan rantautumispaikoista konkreettisesti paikan päällä ja tehnyt kuvaavia muistiinpanoja evakuointipaikoista, sekä rantautumispaikoista.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	Turvallisuusasiakirja, melontatuote, turvallisuussuunnitelma
Säilytyspaikka	☒ Verkkokirjasto Theseus ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Tourism	Degree Programme Degree Programme in Tourism
Author(s) Lasse Rissanen	
Title Safety Document for Luonnollisesti Oulujärvi Ky Paddling Product	
Optional Professional Studies	Instructor(s) Anne Hyvärinen, Pekka Oikarinen
	Commissioned by Luonnollisesti Oulujärvi KY
Date Spring 2011	Total Number of Pages and Appendices 27 + 27
<p>The purpose of the thesis was to create a safety document for Luonnollisesti Oulujärvi Ky paddling product that the company will use in their paddling tours. The main purpose of the safety document is to improve the safety of the paddling product and be a workable tool in preventing accidents. The safety document is also meant to be an assurance for safe action in accidents and to help in surviving in accidents with as minimal damages as possible while having a paddling tour.</p> <p>It was a good idea to create a safety document because of the experience from paddling tours that was obtained during three months of practical training in Canada. Taking a notice of safety aspects in paddling was crucial in the practical training. The main reason for creating the safety document was that the company didn't have a safety document for the paddling product. Because of this creating the safety document was very necessary to the company.</p> <p>The Terminology – chapter of the research goes deep into the terms of safety and the third chapter concentrates on describing the paddling route and gives more detailed information of the subject of the thesis. The fourth chapter tells about the contents of the safety document and the actual safety document and its contents can be found in the Attachment – section. The meaning of Usability – chapter is to incubate the meaning of the safety document and the functionality of the document in practice. The Discussion - chapter answers these two questions: How well does the project correspond to its goals? How did the project succeed as a whole? The meaning of safety in paddling is also discussed in the Discussion.</p> <p>The project has been carried out mainly as an independent work, in other words first creating the base for the work by writing theoretical information and after that proceeding to create the actual safety document. In the completion stage advantage was especially taken of the map information of the paddling route, client's detailed information of the paddling route and the detailed information base of the project. Seeing three evacuation places and part of the shoring places of the paddling route made the description of the route even more concrete and real.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	Safety document, paddling product, safety plan
Deposited at	☒ Electronic library Theseus ☒ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KÄSITTEET	1
2.1 Turvallisuuskäsitteet	1
2.1.1 Turvallisuusasiakirja	1
2.1.2 Riskien arviointi	1
2.1.3 Turvallisuussuunnitelma	2
2.1.4 Onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus	2
2.1.5 Pelastussuunnitelma	3
2.1.6 Muut käsitteet	4
3 MELONTAREITIN KUVAUS	6
3.1 Melontareitti Kajaanista Luonnollisesti Oulujärvi KY:n rantaan	6
3.2 Aiheen rajaus ja tutkimustehtävät	7
3.3 Toimeksiantaja, kohderyhmä ja vaatimustaso	8
4 TURVALLISUUSASIAKIRJAN TUOTTAMINEN	9
4.1 Turvallisuusasiakirja Luonnollisesti Oulujärvi KY:n melontareitille	9
4.1.1 Riskien arviointi	9
4.1.2 Turvallisuussuunnitelma	10
4.1.3 Onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus	12
4.1.4 Pelastussuunnitelma	13
5 TURVALLISUUSASIAKIRJAN KÄYTETTÄVYYS	15
5.1 Turvallisuusasiakirjan tarkoitus	15
5.2 Turvallisuusasiakirjan toimiminen käytännössä	16
5.3 Turvallisuusasiakirjan käyttäminen uuden työntekijän perehdytyksessä	17
5 POHDINTA	19
LÄHTEET	21
LIITELUETTELO	24

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on toiminnallinen tutkimusprojekti, jonka aiheena on turvallisuusasiakirjan laatiminen Kaisa Rikulan yrityksen, Luonnollisesti Oulujärvi KY:n melontareitille Oulujärven alueelle. Melontareitille ei ole tehty turvallisuusasiakirjaa aiemmin, joten siitä tulee olemaan konkreettisesti hyötyä toimeksiantajalle tulevaisuudessa. Normaalisti turvallisuusasiakirjalla tarkoitetaan koko yrityksen toiminnan turvallisuutta kattavaa turvallisuusasiakirjaa, mutta laatimani turvallisuusasiakirja on laadittu tiettyä melontareittiä varten ja se koskee siis ohjelmapalvelutoimintaa melontaretkien aikana. Työni turvallisuusasiakirjaan kuuluvat siis riskien arvioinnin riskianalyysi, turvallisuussuunnitelma, onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus, sekä pelastussuunnitelma.

Turvallisuus on myös hyvin keskeinen ohjelmapalvelutoiminnan osa-alue ja se korostuu erityisesti melonnassa, kun ollaan liikkeessä veden päällä ja riskejä on paljon. Työ on tarkoitus ottaa käyttöön melontareitillä niin, että Luonnollisesti Oulujärvi KY pystyy käyttämään turvallisuusasiakirjaa melontaretkien aikana tarpeen vaatiessa. Lisäksi Kajaanin AMK voi käyttää turvallisuusasiakirjaa opetuksessa.

Aiheeni valintaan vaikutti se, että olin vuonna 2010 työharjoittelussa kanootti- ja kajakkirytyksessä Kanadassa, ja tutustuin siellä hyvin läheisesti kanootteihin, kajakkeihin, melontareitteihin ja melontaan ylipäänsä melontaretkien ja kanoottien ohjaamisen muodossa. Turvallisuuskysymykset tulivat harjoittelussani erityisesti esille, koska olin vesillä hyvin paljon, ja riskitilanteitakin sattui jonkun verran. Minusta vaikutti kiintoisalle alkaa tutkimaan näitä kaikkia mahdollisia uhkatekijöitä, joita melontaretkillä vastaan voi tulla.

Turvallisuuskriteerit turvallisuusasiakirjaa varten määrittää Kuluttajavirasto. Kuluttajavirasto on Suomen lain alla toimiva taho ja Kuluttajaviraston ohjeistusta turvallisuusasiakirjan sisällöstä tulee noudattaa laadittaessa turvallisuusasiakirjaa ohjelmapalvelutuotteeseen. Turvallisuusasiakirjan sisältö pohjautuu täten pääosin lakiin kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta ja lisäksi muita tärkeitä lakeja melontatuotteen turvallisuuteen liittyen ovat muun muassa pelastuslaki, vahingonkorvauslaki ja vesiliikennelaki. (Välilylä 2005, 68–69; Liite 3). On myös huomionarvoista, että ennen vuotta 2004 keskeinen laki ohjelmapalvelutuotteiden turvallisuuteen liittyen oli tuoteturvallisuuslaki. Kuitenkin vuonna 2004 laki kulu-

tustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta kumosi 1986 annetun tuoteturvallisuuslain, koska tuoteturvallisuuslaki myöhempien muutoksineen liitettiin osaksi kulutustavaroitten ja kuluttajapalvelusten turvallisuuden lakia. (Finlex 2004.)

Työni teoriakäsitteistön keskeinen lähde on Kuluttajaviraston ohjeistus ohjelmapalveluiden turvallisuuden edistämisestä ja syventävän teorian tiedon tärkeitä kirjallisuuslähteitä ovat Pauli Verhelän ”Matkailun ohjelmapalvelujen turvallisuus”, sekä Komppulan ja Boxbergin ”Matkailuyrityksen Tuotekehitys”. Suomen Kanoottiliitto Ry:n aineistot ovat myös merkittäviä lähteitä työssäni. Olen kerännyt myös paljon tietoa toimeksiantajalta haastattelujen ja sähköpostin avulla. Sain tietoa melontareitistä, turvallisuusasiakirjan vastuuhenkilöistä ja turvallisuusasiakirjan käytettävyydestä toimeksiantajalta, Kaisa Rikulalta sähköpostitse ja haastatteleamalla häntä. Sain myös lisätietoa turvallisuusasiakirjan käytettävyydestä ohjelmapalveluyritys Upitrek:in Urpo Heikkiseltä. Työssäni on täten käytetty melko paljon painamattomia lähteitä. Tämän vuoksi lähdeviitteisiin on melko monessa kohdassa merkitty lähteeksi toimeksiantajan haastattelu tai sähköpostiviestit. Lyhenteenä haastatteluissa on käytetty lyhennettä ”hs” ja sähköpostiviesteissä lyhennettä ”s-posti”.

Työ on toteutettu pääasiassa itsenäisenä työskentelynä eli tuottamalla teorian tiedon pohjalta käsite- ja tietopohjan työtä varten, siitä etenemällä varsinaisen turvallisuusasiakirjan laadintaan ja lopulta tutkimusprojektin arviointiin ja pohdintaan. Toteutusvaiheessa on hyödynnetty melontareitin kuvaavia karttoja; Olen hyödyntänyt työssäni merikarttaa, haja-asutusalueen osoitekarttaa 1:25 000, Kainuu.fi - karttapalvelua, Kansalaisen.karttapaikka.fi – palvelua, 112.fi – koordinaattipalvelua ja toimeksiantajalta hankittua tarkentavaa tietoa melontareitistä. Lisäksi on hyödynnetty kirjallisuus – ja nettilähteiden syventävää tietoa turvallisuusasiakirjan sisällöstä. Turvallisuussuunnitelman melontareittiselostusta varten kävin katsomassa melontareitin kolme evakuointipaikkaa ja osan rantautumispaikoista konkreettisesti paikan päällä ja tein niistä kuvaavia muistiinpanoja. Tein muistiinpanoja melontareitillä jo olevista veneen vesillelaskupaikoista, sekä itse suunnittelemani mahdollisista rantautumispaikoista.

Turvallisuuteen ohjelmapalveluissa kiinnitetään nykyään entistä enemmän huomiota matkailualalla. Tästä hyvänä esimerkkinä on Matkailualan turvallisuuspassi, joka on tarkoitettu majoitus- ja ravitsemisalalan, sekä rinnekeskusten ja ohjelmapalvelualan työntekijöille. Turvallisuuspassikoulutus kestää yhden päivän ja on vapaaehtoinen. Koulutuksen kautta työntekijä saa perustiedot matkailun turvallisuusasioista ja motivaatiota turvallisuuden, sekä turvallisuustaitojen kehittämiseen. Turvallisuuspassin ideana on, että asiakasturvallisuus ja matkailu-

tuotteen laatu saadaan parantumaan ja, että onnettomuuksia voidaan ennaltaehkäistä entistä paremmin. (Mara 1999.)

Ohjelmapalvelutyöntekijälle turvallisuuspassikoulutuksen käyminen on suositeltavaa.. Turvallispassin avulla saa hankittua hyvää yleistietoa matkailualan turvallisuudesta, mutta on myös otettava huomioon se, että passin suorittaminen ei kuitenkaan korvaa lajikohtaista koulutusta. Esimerkiksi Wilderness Advanced First Aid – koulutus antaa hyvää tietotaitoa ensiaputaitojen käyttämisestä luonnossa ja koulutus on suunnattu seikkailumatkailutyöntekijöille. Lisäksi huomioitavaa on, että melontaohjaajien koulutusta järjestää Suomen Kanoottiliitto Ry. Melontaohjauskoulutuksen suorittaminen on vaadittavaa, kun halutaan hankkia melontaohjaajan pätevyys. Lajikohtaisten koulutusten käyminen on myös tärkeää, koska esimerkiksi juuri melonnassa ollaan hyvin usein riippuvaisia sääolosuhteista ja muitakin turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä on hyvin paljon, joten turvallisuuden huominen korostuu erityisesti tämänkaltaisia ulkoliikunta-aktiviteetteja toteutettaessa.

Turvallisuussuunnittelua on käsitelty jonkun verran ennestään opinnäytetoissa. Theseus – verkkokirjastosta tutkimieni opinnäytteiden perusteella vuosien 2005–2010 välisenä aikana. Tutkimieni opinnäytteiden tekijät ovat kolmelta eri alalta, ei pelkästään matkailualalta, vaan myös turvallisuusosalta ja kone- ja tuotantotekniikan alalta. Vuonna 2005 Pasi Nuutinen Laurea ammattikorkeakoulusta turvallisuusosalta oli tehnyt opinnäytteen nimeltä ”Yhdistyksen turvallisuusasiakirjan laatiminen”. (Nuutinen, 2005). Seuraavana vuonna 2006 Sari Heikkinen ja Jenni Seppänen Kajaanin ammattikorkeakoulusta olivat tehneet tutkielman nimeltä ”Vuokatti Huskyn asiakaspalveluprosessin auditointi – Laadun ja turvallisuuden näkökulma”. (Heikkinen & Seppänen, 2006.) Seppo Hallikainen Lahden ammattikorkeakoulusta laati vuonna 2007 pelastussuunnitelman Peikko Finland Oy:lle ja hän oli kone- ja tuotantotekniikan alan opiskelija. (Hallikainen, 2007). Vuonna 2009 Maarit Ikonen oli tehnyt käsitellyt opinnäytteessään aiheita ”yrityksen turvaopas” ja hän oli turvallisuusalan opiskelija Laurea ammattikorkeakoulusta. (Ikonen, 2009). Samana vuonna 2009 oli myös tehty toinen opinnäytetyö turvallisuussuunnitteluun liittyen. Leena Puranen Haaga-Helian ammattikorkeakoulusta, matkailualalta oli käsitellyt opinnäytteessään sitä, miten vahinkoja voitaisiin välttää ohjelmapalveluissa. (Puranen, 2009.) Jenni Lindgren taasen oli käsitellyt vuonna 2010 tehdyssä opinnäytteessään matkailun turvallisuutta, turvallisuussuunnittelua ja sen vaikutuksia Levin matkailukeskuksen alueella. Hänen koulutusohjelmansa oli matkailu ja hän oli Rovaniemen ammattikorkeakoulun opiskelija. (Lindgren, 2010.) Lisäksi vuoden 2010 aikana Marjo Kan-

tanen ja Paula Kirjavainen Savonian ammattikorkeakoulusta, matkailualalta olivat tehneet tutkimustyön Riihtaveden melontareitin tuotteistamisesta kansainvälisille markkinoille. (Kanttanen & Kirjavainen, 2010).

2 KÄSITTEET

2.1 Turvallisuuskäsitteet

Turvallisuusasiakirjan käsitteet ovat määritelty Kuluttajaviraston ohjeistuksessa. Kuluttajaviraston ohjeistus pohjautuu Suomen lakiin. Keskeisimmät käsitteet projektissani ovat turvallisuusasiakirja, turvallisuussuunnitelma, pelastussuunnitelma ja riskien arviointi. Käsitteiden osalta on myös ymmärrettävä, mitä tarkoittavat peruskäsitteet elinkeinoharjoittaja, ohjattu ohjelmapalvelu, riski, turvallisuus ja vaara.

2.1.1 Turvallisuusasiakirja

Turvallisuusasiakirja on projektini kannalta keskeinen käsite. Turvallisuusasiakirja on elinkeinoharjoittajan laatima kirjallinen asiakirja, jossa on kerrottu ohjelmapalvelun turvalliseen toimintaan liittyviä seikkoja. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 6). Turvallisuusasiakirjaan sisältyy riskien arviointi, turvallisuussuunnitelma ja siinä tulee määrittää onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus. Lisäksi asiakirjaan kuuluu pelastussuunnitelma, joka koostuu ensiapu- ja pelastusvalmiudesta, sekä evakuointi- ja etsintävalmiudesta.

Turvallisuusasiakirja käsittää siis tuotteen ohjelmapalvelutoiminnan kokonaisuudessaan. Turvallisuusasiakirjan sisällön on oltava laajuudeltaan ja sisällöltään asianmukainen suhteessa ohjelmapalvelun toimintaan ja laajuuteen nähden. Asiakirjaa tulee myös päivittää olosuhteiden ja tilanteiden muuttuessa ja se on käytävä läpi aina uuden henkilön perehdytyksen yhteydessä. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 6.)

2.1.2 Riskien arviointi

Riskien arviointi edeltää turvallisuussuunnitelman laadintaa ja siinä keskeistä on kartoittaa täsmällisesti ja laaja-alaisesti kaikki vaarat ja terveysuhat, mitä ohjelmapalvelutuotteen toteuttamiseen liittyy. Riskien arvioinnissa tutkitaan myös sitä, mikä merkitys vaaroilla ja terveys-

uhilla on turvallisuuteen, terveyteen ja omaisuuteen. Riskien arvioinnin tavoite on parantaa turvallisuutta ja ennaltaehkäistä onnettomuuksien syntyä. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 7.)

Riskien arvioinnissa pohditaan myös riskien suuruutta ja niiden toteutumisen todennäköisyyttä. Lisäksi tarkastellaan riskien pienentämiseen liittyviä toimenpiteitä. (Verhelä 2007, 37.)

Riskianalyysin laatiminen tutkittavasta kohteesta on kaikista toimivien keino toteuttaa riskien arviointi ja riskianalyysia pystytään käyttämään hyvin pohjana turvallisuussuunnitelman laatimisessa. Riskien arviointi voikin tarkoittaa käytännössä riskianalyysin laadintaa.

Riskianalyysissa kartoitetaan ja tunnistetaan ensimmäiseksi tuotteeseen liittyvät vaaratekijät eli riskit. Tämän jälkeen riskien arvioinnissa arvioidaan riskitapahtuman todennäköisyys ja sen seuraukset. Lisäksi arvioidaan riskien suuruus eli niiden merkittävyys käytännössä. Lopuksi mietitään toimenpiteet, joilla riskit voidaan eliminoida kokonaan, tai ainakin pienentämään niitä selkeästi. (Verhelä 2007, 38.)

2.1.3 Turvallisuussuunnitelma

Turvallisuussuunnitelma on osa turvallisuusasiakirjaa ja se tulee laatia, kun ohjelmapalvelutoiminta koostuu useasta suorituspaikasta ja toiminnosta. Se sisältää ohjeet ohjelmapalvelutuotteen turvallista toimintaa varten. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 7.)

Suuririskisissä ohjelmapalveluissa on erityinen tarve turvallisuussuunnitelman laatimiseen Kuluttajaviraston mukaan. Turvallisuussuunnitelman tarkoituksena on olla yksittäisen ohjelmapalvelutoiminnon opaskirja toiminnon toteutuksen aikana, sekä toimia asiakkaiden apuna mahdollisen ohjaajaa kohtaavan onnettomuuden jälkeen. (Verhelä 2007, 112.)

2.1.4 Onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus

Onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus on myös osa turvallisuusasiakirjaa. Kirjanpidossa tulee kertoa aiemmin tapahtuneiden onnettomuuksien kulku, sekä vakavat läheltä piti – tilanteet. Onnettomuuksien ja niihin johtaneiden syiden tut-

kiminen antaa hyvää pohjaa riskien arvioinnille ja turvallisuusasioiden kehittämiseksi. Onnettomuuskirjanpidon tietoja on voitava välittää tarvittaessa viranomaisille tai vakuutusyhtiöille. Onnettomuuskirjanpito auttaa elinkeinonharjoittajaa oman liiketoiminnan edistämiseksi ja sen avulla on helpompi edistää onnettomuuksien jälkiselvittelyä. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 9.)

2.1.5 Pelastussuunnitelma

Pelastussuunnitelma on osa turvallisuusasiakirjaa ja sen tarkoitus on ohjeistaa avunhättyttämisenjärjestelyissä erityyppisissä vaara-, onnettomuus- ja vahinkotilanteissa.

Pelastussuunnitelman sisältö perustuu pelastuslainsäädäntöön ja sen mukaan elinkeinonharjoittaja ja muut yhteisöt ovat velvollisia toiminnan suunnittelussa ja itse toiminnassa ehkäisemään onnettomuustilanteiden syntymistä. Elinkeinonharjoittajan tulee myös varautua henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojelemiseen vaaratilanteissa, sekä valmistautua sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin he kykenevät omatoimisesti. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 6.)

Hätätilannevalmius kuuluu pelastussuunnitelmaan. Se koostuu kolmesta eri osa-alueesta; ensiapu- ja pelastusvalmiudesta, sekä evakuoitivalmiudesta ja etsintävalmiudesta.

Ensiapu- ja pelastusvalmius

Ensiapu- ja pelastusvalmiuden tarkoituksena on selvittää, mitä hätätilanteessa tulee tehdä, kuka ottaa vastuun tai johdon toiminnasta ja miten apu saadaan tapahtumapaikalle. Toiminnon ollessa suuririskinen osallistujille on kerrottava etukäteen, miten heidän pitää toimia ja mitä pitää tehdä, jos ohjaaja ei kykene ottamaan ohjia käsiinsä hätätilanteessa. Ohjeistuksesta tulee myös ilmetä, kuka tekee ilmoituksen viranomaisille, osallistujien omaisille, tiedotusvälineille ja, että miten onnettomuuden analysointi ja raportointi järjestetään. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 14–15.)

Evakuoitivalmius

Evakuoitivalmiuden tarkoituksena on selvittää, kuka vastaa mahdollisesta evakuoinnista, miten siitä ilmoitetaan asiakkaille, miten melontaohjaajat toimivat, missä ovat poistumisreitit

ja miten ne toimivat. Siinä tulee myös mainita evakuoinnin kokoontumispaikka ja, että miten asiakkaiden turvallisuus saadaan taattua. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 15.)

Etsintävalmius

Etsintävalmius on sitä varten, jos asiakas eksyy ohjelmapalvelun suorittamisen aikana. Valmiuden mukaan osallistujalle on annettava toimintaohjeet eksymisen varalta, ja elinkeinoharjoittajan on myös tehtävä kirjalliset toimintaohjeet osallistujan katoamistilanteen varalta. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 16.)

2.1.6 Muut käsitteet

Elinkeinoharjoittaja

Elinkeinoharjoittajalla tarkoitetaan yksityistä henkilöä, yritystä, kerhoa, yhdistystä, kunnan nuorisotoimintaa, seurakuntaa tai vastaavaa tahoa, joka on vastuussa ohjelmapalvelun toteutuksesta. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 4).

Ohjattu ohjelmapalvelu

Kun ohjelmapalvelu on ohjattua, se tarkoittaa sitä, että toiminta suoritetaan ohjaajan tai muun oppaan ohjauksessa, valvonnassa tai seurauksessa. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 4). Minun projektini keskittyy ohjelmapalvelutuotteeseen, joka tapahtuu melontaohjaajan valvonnassa, joten projektissani on kyse ohjatusta ohjelmapalvelusta.

Riski

Riskillä tarkoitetaan jonkun vaarallisen tapahtuman todennäköisyyttä ja tapahtuman seurausten vakavuutta. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 4).

Turvallisuus

Turvallisuus tarkoittaa sitä, että toiminta on turvallista toimintaan liittyviin riskeihin nähden. Turvallisuus kuvaa myös kokonaisvaltaista psyykkistä ja fyysistä turvallisuutta siten, että kukaan ei loukkaannu tai vammaudu ja, että psyykkistä tasapainoa ei horjuteta turhanpäiten. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 4.) Turvallisessa toiminnassa asiakas tuntee olonsa turvalli-

seksi, johon kuuluu esimerkiksi se, että melontaopas luo olemuksellaan ja toiminnallaan luotettavan ja turvallisen ilmapiirin. Melontaopas ei liioittele tai pelottele esimerkiksi melontareitin vaatimustason suhteen, vaan on tasaisen rauhallinen, asiantunteva ja ottaa huomioon asiakkaan henkilökohtaiset ominaisuudet ohjeistaessaan häntä. Kun asiakas käyttää ohjelmapalvelua, hänellä on oltava tunne, että hän voi luottaa kaiken menevän turvallisesti ja hyvin. (Verhelä 2007, 49).

Vaara

Vaara kuvaa olosuhdetta tai tekijää, joka voi aikaan saada psyykkisesti, fyysisesti tai taloudellisesti vahingollisen tapahtuman. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 4.)

3 MELONTAREITIN KUVAUS

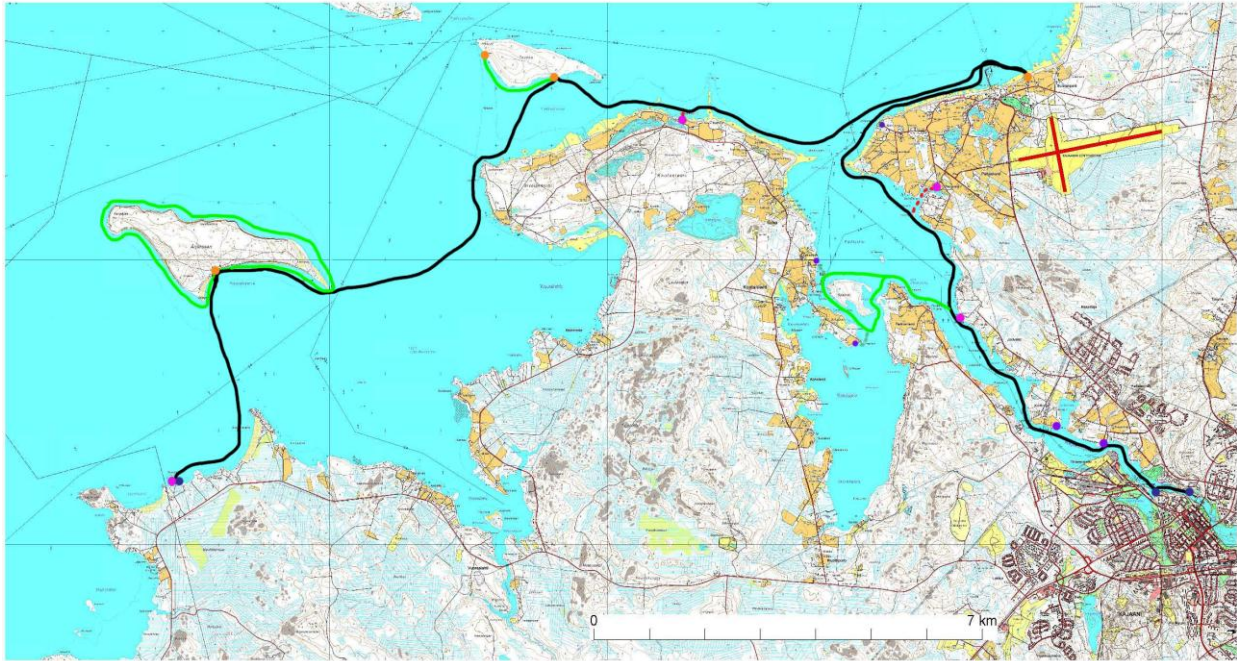
3.1 Melontareitti Kajaanista Luonnollisesti Oulujärvi KY:n rantaan

Tutkimukseni melontareitti sijaitsee Kajaanissa Oulujärven vesistössä. Reitin lähtöpaikkana toimii joko Kajaanin vesivoimalaitoksen vieressä sijaitseva Kalkkisillan venesatama Kajaanijoen kupeessa tai vastakkaisella rannalla, kaupungin keskustan puolella sijaitseva laituri-alue. Lähtöpaikka määräytyy melojien taitotason mukaisesti. (Rikula: 7.4.2011, hs). Voimalasta aiheutuvan virtauksen vuoksi kokeneempien melojien kanssa lähtöpaikkana voidaan käyttää Kalkkisillan satamalaituri-aluetta, kun taas kokemattomimmille melojille soveltuu paremmin toiselta laituri-alueelta reitille lähteminen. Kajaanijoelta reitti jatkuu Paltaniemen ohi Eino Leino – talolle ja sieltä Toukan saarelle Oulujärvelle. Toukan saarelta reitti suuntautuu Ärjän saarelle ja sen jälkeen reitin viimeiselle etapille Ruunaniemeen, Luonnollisesti Oulujärvi KY:n rantaan.

Melontareittiä voidaan myös varioida siten, että vaihdetaan kulkusuuntia ja tehdään lyhyempiä melontaretkiä, kuin koko kuvatun melontareitin mittaista retkeä. Melontareitin muutokset riippuvat pitkälti sääolosuhteista ja asiakkaista. (Rikula: 7.4.2011, hs.)

Melontareitti on haastavuudeltaan vaihteleva, riippuen hyvin paljon tuulitilanteesta ja säästä yleensäkin. Kuitenkin jokiosuus Kajaanijoen lähtöpaikalta Paltaniemen kohdalle on selkeästi helpompi ja turvallisempi myös melonnan aloittelijoille vähäisemmän tuulen ja rantojen läheisyyden vuoksi. Oulujärven melontaosuus on siis haastavampi ja tällä osuudella on vaativimmat tuuliolosuhteet ja järven selänneet ovat hyvin laajoja. Melontareitti on järvimelontareitti, joten sillä ei ole mitään virallista koskiluokitusta. (Rikula: 7.4.2011, hs.)

Melonta-ajankohta ajoittuu kesäajalle ja yleensä melonta on toteuttamiskelpoista noin toukuun puolivälistä syyskuun puoliväliin saakka. (Rikula: 20.1.2011, hs). Melonnan toteuttamisajanlohta riippuu myös paljon säätilanteesta ja tarkemmin ottaen veden lämpötilasta. Melomista varten tulee varata märkäpuku ja hypotermiavarusteet, jos hypotermiariski on merkittävä. Veden lämpötilan ollessa yli +15 astetta, hypotermian vaara on kohtuullinen eli tässä tapauksessa hypotermiariski on pienin. (Liite 1.) Melontareitin saa melottua kokonaisuudessaan läpi noin päivässä, jos ohjelmaan kuuluu yöpyminen Ärjän saarella. (Rikula: 7.4.2011, hs). Melontareitti on kokonaispituudeltaan noin 40 kilometriä pitkä.

Kuva 1. Oulujärven melontareitti (Musta reitti = Pääreitti, Vihreä reitti = Vaihtoehtoinen reitti, Sininen piste = Lähtöpaikka, Kirkkaanpunainen piste = Evakuointipaikka, Oranssi piste = Rantautumispaikka, Tummanvioletti piste = Vaihtoehtoinen rantautumis- tai pelastautumispaikka, Punainen katkoviiva = Reitti evakuointipaikalle)

Melontareittikartan mittakaava: 25: 28 000 (1 cm kartalla on 1,12 km maastossa)

3.2 Aiheen rajaus ja tutkimustehtävät

Työni on rajattu siten, että turvallisuusasiakirja on laadittu tietylle melontareitille ja se soveltuu kajakkimelontaan. Osin asiakirja voi myös soveltua kanoottimelontaan, mutta veneiden rakenteellista syistä johtuen niiden käyttäytyminen vedessä eroaa toisistaan, mikä vaikuttaa oleellisesti turvallisuussuunnitteluun. Kanootin käyttäytyminen on erilaista tuulessa verrattuna kajakkiin; kanoottia ohjataan istuviltaan korkeammalta ja istumapaikka ei ole niin tukeva, kuin kajakissa. Tämän vuoksi tuuli vaikuttaa kanootin ohjattavuuteen herkemmin, kuin kajakkiin. Kajakkia sitä vastoin ohjataan lähes veden pinnan korkeudelta, joten tuuli ei heiluta

kajakkia niin herkästi ja sen ohjattavuus on helpompi pitää vakaana, myös kaksipäisen melan ja tukevamman istuinalustan ansiosta.

Turvallisuusasiakirjaa voidaan soveltaa käytännössä niin pitkältä reittiosiolta, kuin on tarvetta. Melontareitti voidaan siis välillä tehdä lyhyempänä, käyttää vaihtoehtoisia reittejä ja vaihdella kulkusuuntia. (Rikula: 7.4.2011, hs.) Muutettujen, lyhempien melontareittien tulee kuitenkin kulkea niillä reiteillä, jotka on esitetty tässä turvallisuusasiakirjassa. (Kuva 1). Työssäni on kaksi selkeätä asiakokonaisuutta, joihin etsin vastauksia. Projektini tutkimustehtävät ovat:

- Turvallisuusasiakirjan tuottaminen
- Turvallisuusasiakirjan soveltaminen käytäntöön

3.3 Toimeksiantaja, kohderyhmä ja vaatimustaso

Työni toimeksiantajana toimii Luonnollisesti Oulujärvi KY. Luonnollisesti Oulujärvi KY on Oulujärven alueella toimiva yritys ja se tarjoaa ohjelmapalveluita, joihin kuuluvat luontoon liittyvät retki- ja virkistyspaketit. Yritys on perheyritys ja se tarjoaa valmiita sekä räätälöityjä ohjelmapaketteja perheille, pienille, sekä suurille ryhmille. Luonnollisesti Oulujärvi KY:n toiminnan periaatteita ovat luonnon kunnioittaminen, turvallisuus, sekä yksilöllinen palvelu. (Luonnollisesti Oulujärvi Ky, luettu 6.4.2011)

Erityistä kohderyhmää melontareitille ei ole; alaikärajana on kuitenkin 15 vuotta ja melontaan voivat osallistua niin nuoret aikuiset, aikuiset, kuin eläkeläisetkin, kunhan fyysinen kunto on hyvä. Lisäksi aikaisempaa melontakokemusta vaaditaan erityisesti Oulujärvellä, Paltaniemeltä Eino - Leino – talolle, Toukkaan, Ärjään ja Ruunaniemeen jatkuvalla reittiosuudella. (Rikula: 20.1.2011, hs.)

4 TURVALLISUUSASIAKIRJAN TUOTTAMINEN

4.1 Turvallisuusasiakirja Luonnollisesti Oulujärvi KY:n melontareitille

Turvallisuusasiakirja on laadittu parantamaan Luonnollisesti Oulujärvi KY:n melontatuotteen turvallisuutta ja ehkäisemään onnettomuuksien syntyä. Se toimii myös tietynlaisena opaskirjana yrittäjälle ja hänen työntekijöilleen vaara- ja onnettomuustilanteiden varalta, jotta uhkatilanteista selvittäisiin mahdollisimman pienin vahingoin. Turvallisuusasiakirjaan kuuluu neljä eri asiakokonaisuutta; riskien arviointi, turvallisuussuunnitelma, onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkinta ja ilmoitusvelvollisuus, sekä pelastussuunnitelma. Turvallisuusasiakirjan sisältöä tulee päivittää tarpeen vaatiessa ja silloin, kun olosuhteet ja tilanteet muuttuvat.

4.1.1 Riskien arviointi

Melontaretken keskeiset turvallisuustekijät voidaan jakaa kolmeen ryhmään; suorittajat, välineet ja toimintaympäristö. (Komppula & Boxberg 2002, 147). Olen käsitellyt näitä ryhmiä riskianalyyssissänikin. Projektini riskien arviointi on toteutettu tutkimalla melontareitin karttaa, käyttämällä yrittäjältä saatua tietoa melontareitistä, sekä ottamalla mallia riskianalyysintekoon Riistaveden melontareitin ja Vuokatti Huskyn turvallisuussuunnitelman riskianalyyseista. (Vuokatti Husky 2008, 4.; Kantanen & Kirjavainen, 2010). Analyysin hypotermiatiedon hankinnassa on myös käytetty apuna Kanoottiliiton melojan hypotermiatietoa – liitettä ja Paakkisen Esan Turvallisesti Vesille - opasta. (Suomen Kanoottiliiton turvaryhmä. 2008.; Paakkinen 1999, 8-9).

Riskianalyysin avulla on saatu koottua kätevästi tietoa erityyppisistä melontatuotteen riskeistä, joita tarkastelemaani melontareittiin - ja tuotteeseen liittyy. Riskianalyysipohjani on pääosin samankaltainen, kuin Vuokatti Huskyn turvallisuussuunnitelman riskianalyysi. Valitsin riskianalyysimalliksi Vuokatti Huskyn turvallisuussuunnitelman riskianalyysin, koska siinä riskejä on analysoitu varsin käytännön läheisellä ja toimivalla tavalla. Minun riskien arvioinnissa ei ole tämän vuoksi keskitytty pohtimaan riskien suuruutta ja niiden toteutumisen to-

dennäköisyyksiä numeroiden avulla. Riskitapahtumien seurauksien pohdintaan ei ole myöskään keskitytty. Riskien arvioinnissani painotetaan siis käytännön syy - seuraus – suhdetta.

Riskien arvioinnissa on hyvä huomioida se, että käytännön tilanteessa riskejä voi usein lisätä ihmisten miellyttäminen; melonnassa kyseeseen voi tulla se, että halutaan muuttaa reittiä tai alkuperäistä ohjelmaa asiakkaiden pyynnöstä hyvän sään vuoksi. Kylmä tai muuten huono ilma, suorituspainet ja ohjelman pitkäkestoisuus lisäävät myös riskejä. Ohjaajan on myös hyvin tärkeätä olla tarkkana koko ajan ja pitää mielensä kirkkaana, eikä antaa keskittymisen herpaantua esimerkiksi liiallisen työn rutinoitumisen tai omien yksityiselämän huolien johdosta. Suunnitelmallisuus hyvin tärkeää, jotta voidaan hahmottaa kokonaisuus ja huomioida kaikkia pieniäkin syitä onnettomuuksien syntyyn. (Verhelä 2007, 47.)

Melontaretken kohdalla on selvää, että tuotteeseen liittyy monia toimintaympäristöllisiä riskitekijöitä, kun ollaan vesillä. Joten, kun melontaretki on päätetty järjestää, retkituotteen täytyy joka tapauksessa olla sää ja muut olosuhteet huomioiden aina turvallinen ja toteuttamiskelpoinen. Retki on myös järjestettävä reitillä, jota elinkeinoharjoittajan on lupa käyttää ja joka on todettu turvalliseksi. (Komppula & Boxberg 2002, 146–147.)

4.1.2 Turvallisuussuunnitelma

Turvallisuussuunnitelman sisältö pohjautuu Kuluttajaviraston antamaan ohjeistukseen turvallisuussuunnitelman vaadittavasta sisällöstä. Suunnitelman laadinnassa on hyödynnetty suhteellisen paljon toimeksiantajalta saatua tietoa. (Rikula: 27.4.2011 & 30.4.2011, s-posti). Kirjallisuus- ja nettilähteitä on myös käytetty monessa kohtaa turvallisuussuunnitelmaa. (Degerman & Pohjola 2002.; Melontaopas: Luettu 3.5.2011.; Melonta.fi: Luettu 1.5.2011.; Piirainen, U., Ruohtula, P., Räsänen, A. & Sahama, P 2008.; Suomen Kanoottiliiton turvaryhmä 2002).

Kuluttajaviraston ohjeistuksen ohella Suomen Kanoottiliitto Ry:n esityksestä annettu melonnan turvallisuusohje on hyvin hyödyllinen ja käyttökelpoinen väline melontatuotteen turvallisuussuunnitelmaa laadittaessa. Turvallisuusohje sisältää paljon niitä asioita, jotka tähdentävät keskeisimpiä huomioon otettavia asioita melonnassa turvallisuuden näkökulmasta. Turvallisuusohjeen sisällössä kaikki kohdat ovat tarpeellisia ja vaadittavia turvallisuussuunnitelman

laadintaa varten. Erityisen tarpeellista tietoa melonnan turvallisuusohjeesta saa melonnan varusteisiin ja kalustoon liittyen. Melonnan turvallisuusohjeen mukaan suunnitelmassa on huomioitava kajakin rakenne ja varusteet, melojan varusteet, melontaretkelle osallistuvien henkilöiden määrä, toiminnan toteuttajat ja osallistujien velvollisuudet. (Suomen Kanoottiliitto turvaryhmä 2002, 1-3).

MEK:in melonnan teemakohtaisista tuotesuosituksista on myös hyötyä turvallisuussuunnitelman laadinnassa. Projektissani on järkevää hyödyntää MEK:in antamaa ohjeistusta opastettuun melontaan ja reittisuosituksiin melontareitillä. (Liite 4.) Opastetun melonnan osalta työssäni korostuvat melontareitin soveltuvuuden, toisin sanoen kohderyhmän huomioiminen, tuotteeseen kuuluvien ja asiakkaiden varusteiden, sekä melontaohjaajan pätevyyden huomioiminen. Melontareitin pituuden ja muodon huomiointi on myös tärkeää, koska tutkimani melontareitti on myös suhteellisen pitkä ja siinä on monimuotoisuutta Kajaanijoen jokiosuuden ja laajan Oulujärven melontaosuuksien johdosta. Olen myös keskittynyt paljon melontareittiin ja sen kartan tutkimiseen turvallisuussuunnitelmassani.

Turvallisuussuunnitelma on hyödyllinen väline riskien hallintaa ajatellen. Turvallisuussuunnitelman tulee olla järjestelmällinen, totuudenmukainen, kattava, yhdenmukainen ja työntekijöiden organisoima turvallisen ohjelmapalvelutoiminnan takaaja. Hyvään ja laadukkaaseen riskien hallintaan kuuluu juuri näitä asioita. (Verhelä 2007, 40.) Turvallisuussuunnitelman takaama turvallisuus perustuu pitkälti riskien hallintaan, mutta ei varsinaisesti riskien eliminointiin kokonaan. (Verhelä 2007, 37). Turvallisuussuunnittelussa olennaisimmat vaiheet ovat tapaturmien ehkäisemisen suunnittelu, toiminta vahingon sattuessa ja jälkitoimenpiteet vahinkotapahtuman jälkeen. (Verhelä 2007, 36).

Olen käynyt tutustumassa konkreettisesti melontareitin kolmeen evakuointipaikkaan, kahteen lähtöpaikkaan Kajaanijoella, sekä muihin pysähdyspaikkoihin reitillä. En ole kuitenkaan päässyt näkemään Ärjän ja Toukan saaren pysähdyspaikkoja, koska minulla ei ollut mahdollisuutta saada kyyditystä näillä alueilla. En ole myöskään melonut reittiä lävitse vuodenaikain pitkästi johtuen; Oulujärnessä oli vielä jäätä ja melontaretkikausi ei ollut vielä alkanut, kun kävin tutkimassa melontareitin eri kohteita. Uskon kuitenkin, että melontareitin tarkempaa kuvausta ajatellen, siitä on ehdottomasti hyötyä, että olen kuitenkin käynyt tutustumassa lähes kaikkiin maateitse tavoitettaviin melontareitin pysähdyspaikkoihin.

Turvallisuussuunnitelma riskien hallintaa ajatellen on tärkeää huomioida, että yrittäjä on viime kädessä vastuussa siitä, että toiminta on turvallista ja ottaa huomioon monia asioita turvallisuuteen liittyen. Tärkeää on, että asiakas noudattaa palvelun järjestäjän ohjeita ja toimii ohjeiden mukaan. (Välikylä 2005, 63.)

4.1.3 Onnettomuuskirjanpito, onnettomuuden syyn tutkimus ja ilmoitusvelvollisuus

Tutkimallani melontareitiltä ei ole raportoituja onnettomuuksia johtuen siitä, että melontareitille ei ole laadittu turvallisuusasiakirjaa aiemmin. Onnettomuuksien raportointi, niiden syiden selvittäminen ja onnettomuuksien onnettomuuskirjanpidon toimittaminen viranomaisille on hyvin tärkeää. Raportoiduista onnettomuuksista voidaan oppia paljon ja hyödyntää onnettomuustietoja vaaratilanteiden ehkäisemiseksi tulevaisuudessa. Onnettomuusraportointia varten on olemassa lomake, johon kirjataan tiedot onnettomuudesta. (Liite 5.; Tukes 2011).

Eräs esimerkki tapahtuneesta melontaonnettomuudesta on Jongunjoen melontaonnettomuus vuodelta 2003. Onnettomuustilanteessa meloja jäi jumiin jaloistaan kanoottiinsa melontareitin kivikkoisella alueella. Onnettomuuspaikalla vesi oli jääkylmää, vesi virtasi kovasti ja henkilö oli koko ajan kylmän veden armoilla jumiutuneena kanoottiinsa. Henkilö kärsi vakavasta hypotermiasta ja häntä jouduttiin elvyttämään. Henkilö saatiin lopulta pelastettua rikkomalla kanootti kirveellä ja hänen pelastamiseen kului aikaa yhteensä noin 45 minuuttia. (Lariola: Luettu 4.5.2011.)

Kyseisestä onnettomuudesta on varmasti opittu paljon tulevaisuuden melontaretkien turvallisuutta silmällä pitäen. Onnettomuudessa oli käynyt valtavan huono tuuri ja onnettomuustilanne tapahtui hyvin äkisti ja yllättävästi. Joka tapauksessa turvallisuussuunnitteluun voidaan aina panostaa enemmän ja ehkä esimerkiksi säätilanteen tarkemmalla arvioinnilla tai parempien etenemisväylien valinnalla kyseinen vaaratilanne olisi voitu välttää. Harvoin venettä joudutaan halkaisemaan, jotta onnettomuudesta selvitään, mutta Jongunjoen tapauksessa luonnonvoimilla ja huono tuurilla oli suuri vaikutus pelastustoimenpiteiden etenemisnopeuteen. Tuulen ja veden virtauksen vaikutusta melontaretkien turvallisuuteen ei sovi ikinä vähätellä, kun ollaan melomassa järvessä, koskessa, joessa tai minkälaisella vesireitillä tahansa. Kirveen pakkaaminen mukaan melontaretkelle on myös varmasti hyvä vaihtoehto melontareiteillä, jotka ovat haasteellisia koskimelontareittejä ja niissä on kova veden virtaus, sekä selviä vaara- paikkoja kivikkoisille karikkoalueille ajautumiseen.

4.1.4 Pelastussuunnitelma

Pelastussuunnitelma sisältää kolme eri osaa; ensiapu- ja pelastusvalmiuden, evakuointivalmiuden, sekä etsintävalmiuden. Pelastussuunnitelman laadinnassa on käytetty hieman toimeksiantajalta saatua tietoa. (Rikula: 27.4.2011, s-posti). Enimmäkseen pelastussuunnitelmassa on kuitenkin käytetty kirjallisuus- ja nettilähteitä.

Ensiapu- ja pelastusvalmius

Ensiapu- ja pelastusvalmiuden sisältö pohjautuu Kuluttajaviraston antamaan ohjeistukseen sen vaadittavasta sisällöstä. Ensiapuhjeistuksen laadintaan on käytetty Punaisen Ristin antamaa ohjeistusta elvytyksestä. (Punainen Risti 2010)

Ensiapu- ja pelastusvalmiudessa keskeisimmät asiat ovat hätätilannetoiminnan organisointi, ensiavun antaminen, vastuunjako ja avun toimittaminen paikalle. (Suomen Kanoottiliitto Ry 1998, 72–73).

Vastuunjaon osalta melontaohjaajan on nimettävä vastuuhenkilö ennen melontaretkellä lähtöä sellaista tilannetta varten, jos melontaohjaaja itse loukkaantuu tai ei kykene ottamaan ohjia käsiinsä hätätilanteessa. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 4-5). Kaikkien osallistujien ja erityisesti valitun vastuuhenkilön tulee sisäistää toimintaohjeet kyseisen hätätilanteen varalta. Hätätilannetoiminnan organisoinnissa, tilanteesta riippuen, joko melontaohjaaja tai vastuuhenkilö tekee ilmoituksen viranomaisille, tiedostusvälineille, osallistujien omaisille ja on tietoinen siitä, miten onnettomuuden jälkiselvittelyt hoidetaan. Ensiapuvalmiutta varten on oltava ensiapuhjeet. (Liite 6).

Evakuointivalmius

Evakuointivalmiuden sisältö pohjautuu Kuluttajaviraston antamaan ohjeistukseen sen vaadittavasta sisällöstä. Turvallisuusasiakirjan evakuointivalmiudessa oleellisinta ovat evakuointipaikkojen ilmoittaminen ja evakuointiohjeet evakuointia varten. (Liite 7.; Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto, 2010).

Etsintävalmius

Etsintävalmiuden sisältö pohjautuu Kuluttajaviraston antamaan ohjeistukseen sen vaadittavasta sisällöstä. Etsintävalmiuden laadinnassa on käytetty Suomen Kanoottiliitto Ry:n kirjallisuustietoa. (Suomen Kanoottiliitto Ry 1998, 81–82).

Etsintävalmius antaa ohjeistusta siihen, miten osallistujaa lähdetään etsimään ja mitä toimenpiteitä tehdään ensimmäiseksi, jos asiakas eksyy tai erkaantuu selvästi ryhmästä melonnan suorittamisen aikana. Osallistujan eksyessä osallistujalla on oltava ohjeet eksymistilanteesta selviytymiseen. (Liite 8.; Turvallisuussuunnitelma, 2009, 3.) Yrittäjän on lisäksi tehtävä kirjalliset ohjeet sitä varten, kun lähdetään etsimään kadonnutta osallistujaa. (Kuluttajaviraston ohjeet 2003, 16).

5 TURVALLISUUSASIAKIRJAN KÄYTETTÄVYYS

5.1 Turvallisuusasiakirjan tarkoitus

Turvallisuusasiakirjan ensisijainen tarkoitus on se, että pystyttäisiin varautumaan riskeihin ja tällä tavoin välttämään vaaratilanteiden ja onnettomuuksien syntyminen kokonaan. Asiakirja on myös sitä varten, että ohjelmapalvelun toteutuksen aikana syntyvistä mahdollisista vaaratilanteista tai ongelmista selvittäisiin mahdollisimman minimaalisin vahingoin.

Turvallisuusasiakirja on tärkeä elementti turvallisuuden takaamiseksi ohjelmapalvelua toteutettaessa. Tuote ei käytännössä voi olla riskitön, mutta toimenpiteisiin uhkakuvien toteutuksessa on varauduttava. Ohjelmapalvelun ohjaajalla täytyy olla kyky tietynlaiseen vaaratilanteen hallintaan, tietää missä turvallisuusasiakirja on tarvittaessa saatavilla ja taito toimia turvallisuusohjeiden mukaisesti ja tilanteen mahdolliset erityisolosuhteet huomioon ottaen.

Turvallisuusasiakirja on myös osa yrityksen tuotekehitystä. Onnistuneella turvallisuusasiakirjalla edistetään omalta osaltaan yrityksen tuotekehitystä. Turvallisuusasiakirja pitää olla koko ajan tasalla eli sitä tulee päivittää esimerkiksi silloin, kun huomataan uusia tai aiemmin huomioimattomia riskejä ohjelmapalvelun toteutuksessa. Tuotekehityksen on oltava koko ajan käynnissä ja alati tulee ottaa huomioon muuttuvien tekijöiden vaikutus turvallisuuteen. Muuttuvia tekijöitä voivat olla muun muassa sää, melontareitin vesiliikenteen selkeät muutokset, asiakasryhmien kohderyhmien muutos, asiakkaiden kulutustottumuksien muuttuminen tai toimialan kilpailun kiristyminen. (Komppula & Boxberg 2002, 94–95.) Turvallisuusasiakirja vaikuttaa lisäksi yrityksen uskottavuuteen, turvallisuuskuvaan, luotettavuuteen ja palveluympäristön toimivuuteen.

Turvallisuusasiakirjan tärkeä tehtävä on olla turvaamassa yrittäjän tulevaisuutta. (Rikula 6.4.2011, s-posti). Turvallisuusasiakirjan tulisi olla tavallaan tietynlainen takuu siitä, että ohjelmapalvelutoiminta säilyy mahdollisimman turvallisena ja vahingoilta välttyttäisiin mahdollisimman hyvin myös silloin, kun yrittäjä joutuu kohtaamaan onnettomuuden työssään. Turvallisuusasiakirjan on taattava se, että yritys ei ala tuottaa taloudellista tappiota tai mene konkurssiin ohjelmapalvelun toteutuksen yhteydessä tapahtuneen onnettomuuden johdosta tai siitä syystä, että pelastustoimenpiteet - ja järjestelyt olivat pielessä. Turvallisuusasiakirjan

olemassaolo voi myös vaikuttaa siihen, miten asiakas kokee turvallisuuden tehdessään toimintoa. Kun asiakas kokee olonsa turvalliseksi, myös yrittäjä saa itselleen luottavaisen ja turvallisen olon. (Rikula: 6.4.2011, s-posti).

On hyvä huomioida, että yritys ei varsinaisesti oikeastaan pysty edes tuottamaan ohjelmapalvelutuotetta, vaan luo tuotteen syntymiseen vaadittavat elementit. Turvallisuusasiakirjan olemassaolo on tavallaan yksi tuotteen syntymiseen vaadittavista välttämättömistä edellytyksistä. Asiakkaan toivomana lopputuloksena on, että hän kokee tietynlaista arvoa tai hyötyä tuotteesta. (Komppula & Boxberg 2002, 21.)

Yrityksen turvallisuusasiakirja voi myös koostua lähinnä eri tuotteiden turvallisuussuunnitelmista. Kunkin turvallisuussuunnitelman kohdalla on mietittävä kyseinen tuote läpi turvallisuus huomioon ottaen. Ohjelmapalvelun järjestäjien ja henkilökunnan tulee perehtyä turvallisuussuunnitelmiin, jotta onnettomuuden sattuessa on jonkun tyyppinen käsitys siitä, miten onnettomuustilanteessa tulee toimia. Turvallisuusasiakirja- ja turvallisuussuunnitelma on myös laadittava viranomaisia varten, jotta ohjelmapalvelutoiminta täyttää lain kriteerit. (Heikkinen: 18.4.2011, s-posti.)

5.2 Turvallisuusasiakirjan toimiminen käytännössä

Turvallisuusasiakirjassa on tärkeää ottaa huomioon vastuuden selkeä jako; on tärkeää, että kuhunkin ongelmatilanteeseen on olemassa tietyt määritellyt vastuuhenkilöt. Kun vastuunjako on selkeää, ei voi syntyä tilannetta, ettei tiedettäisi mitä pitää tehdä, jos jotain yllättävää tapahtuu. Jos jotain kuitenkin sattuu, tällöin pystytään toimimaan nopeasti, kun ohjeistus vaaratilanteita varten on ulottuvilla. Lisäksi avun saanti paikalle on nopeampaa, kun evakuointipaikat ovat määritettyinä turvallisuusasiakirjaan. (Rikula: 6.4.2011, s-posti)

Tärkeätä turvallisuusasiakirjan käytettävyydessä on, että asiakirja on helppolukuinen, looginen ja, että sitä on helppo täydentää tarpeen vaatiessa. Nämä kolme asiaa auttavat tekemään asiakirjasta toimivan ja selkeän, minkä johdosta asiakirjaa pystyy hyödyntämään käytännön vaaratilanteissa lyhyelläkin varoajalla. Asiakirjan eri kohdat tulee olla selkeästi ilmoitettu, ohjeistus etenee johdonmukaisesti ja yrittäjän on myös helppo täydentää asiakirjaa tarvittaessa. Kun asiakirja on myös helposti saatavilla, sellaisessa paikassa jakajissa, että hätätilanteessa se

on helppo ottaa käyttöön, myös retken osallistujia voi päästä käyttämään asiakirjaa ja katsoa hätätilanneohjeistusta siitä.

Turvallisuusasiakirjan on toimittava käytännössä, koska sitä varten asiakirja on nimenomaan laadittu. Sisällön on myös oltava käyttökelpoista ja on oleellista, että turvallisuusasiakirja on toimiva kaikin puolin. Pelkästään ulkoisesti hienolta näyttävä turvallisuusasiakirja ei hyödytä käytännössä mitään. (Rikula: 6.4.2011, s-posti.) On selvää, että käytännön toimivuus on ohjelmalvelun turvallisen toteutuksen perusta. Turvallisuusasiakirjan käytännön toimivuuteen vaikuttavat erityisesti tuotteen turvallisuussuunnitelma sisältöineen.

Turvallisuusasiakirjan käytännön toimivuuden kannalta riskien hallinta ja suunnitelmallisuus ovat hyvin oleellisia huomioon otettavia asioita. Riskien hallinnan välineinä korostuvat erityisesti riskianalyysi ja turvallisuussuunnitelma. Riskien hallinnan mennessä pieleen yrityksen toiminta kärsii. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että riskien ja turvallisuusasioiden huomioon ottaminen on jossakin käytännön tilanteessa tullut laiminlyödyksi selkeästi, minkä johdosta on tapahtunut jotakin vahinkoa asiakkaalle tai on syntynyt selkeä vaaratilanne.

Negatiiviset seuraukset voivat tavallaan johtaa lumipalloilmiöön; yrityksen maine kärsii ja luottamus asiakkaita kohtaan huononee, mikä johtaa asiakaskatoon. Tämän jälkeen yritys alkaa kärsiä taloudellisia tappioita enemmän vahingonkorvausten maksamisen ja asiakaskadon vuoksi. Lopulta yritys alkaa menettää myös työhenkilökuntaansa kurittoman toiminnan ja toiminnan kannattamattomuuden vuoksi. (Swarbrooke, Beard, Leckie & Pomfret 2003, 170.)

5.3 Turvallisuusasiakirjan käyttäminen uuden työntekijän perehdytyksessä

Turvallisuusasiakirjaa on hyödyllistä käyttää uuden työntekijän perehdytyksessä. Asiakirjan avulla työntekijä saa kerralla käsityksen siitä, mitä ollaan tekemässä ja mitä yllättävää ohjelmalvelun toteutuksen aikana voi tapahtua. Turvallisuusasiakirja on peruspilari uuden työntekijän perehdytyksessä. Se on myös siinä mielessä hyvä perehdytystyökalu, koska siitä työntekijä saa selkeän ohjeistus siihen, miten toimitaan, jos jotain ongelmia ilmenee ohjelmalvelua toteutettaessa. Paperilta luettuna asiat eivät myöskään pääse muuntumaan tai unohtumaan, toisin kuin suusta suuhun menetelmällä voi käydä. (Rikula: 6.4.2011, s-posti)

Aina turvallisuusasiakirjan merkitys työntekijän perehdytyksen kannalta ei välttämättä kuitenkaan ole kovin suuri. (Heikkinen: 18.4.2011, s-posti). Asiakirja voidaan tavallaan ajatella pelkkänä muistikirjana työntekijälle vaaratilanteita varten. Turvallisuusasiakirja tulee joka tapauksessa kuitenkin antaa työntekijän luettavaksi. (Heikkinen: 18.4.2011, s-posti). Kun työntekijä on lukeissut turvallisuusasiakirjan edes kerran läpi, hän saa varmasti tietynlaisen käsityksen tuotteen sisällöstä ja ohjelmapalvelun kulusta. Asiakirja valaisee myös ohjelmapalvelutuotteeseen liittyvistä vaaroista ja pelastustoimenpiteistä tarkasti ja perusteellisesti, mikä on tärkeää uuden työntekijän perehdyttämisen kannalta.

5 POHDINTA

Päätavoitteenani projektissani oli turvallisuusasiakirjan käytännön hyödynnettävyys ja, että asiakirja täyttää Kuluttajaviraston kriteerit. Laatimani turvallisuusasiakirja on laadittukin pitkälti Kuluttajaviraston ohjeistuksen mukaisesti. Olisin ehkä voinut perehtyä työssäni syvällisemmin lakeihin turvallisuuteen liittyen ja avata lakien sisältöä hieman. Kuluttajaviraston ohjeistuksen noudattaminen turvallisuusasiakirjan sisällöstä ja työn käytännöllisyys olivat kuitenkin pääpointteja, joihin halusin työssäni eritoten panostaa. Lisäksi olen paneutunut työssäni eniten turvallisuussuunnitelman ja riskien arvioinnin riskianalyysin tekoon. Pelastussuunnitelmaan on myös keskitytty omalta osaltaan, mutta pelastussuunnitelmaa varten ei ole tehty niin paljon pohjatyötä ja hankittu teoriatietoa turvallisuussuunnitelmaan ja riskianalyysiin verrattuna.

Uskon, että laatimastani turvallisuusasiakirjasta on todella hyötyä toimeksiantajalle nimenomaan käytännössä. Olen pyrkinyt korostamaan työssäni käytännön hyödynnettävyyttä ja tämän vuoksi laaja-alaisempi ja syvällisempi turvallisuusasioiden pohdiskelu on voinut jäädä vähemmälle. Suurin osa turvallisuusasiakirjani liitteistä palvelee asiakirjan käytännön hyödynnettävyyttä. Konkreettisuus; melontareitin kuvaus ja ohjeistukset vaaratilanteiden varalta ovat hyviä apuvälineitä yrittäjälle ja hänen työntekijöilleen erityyppisten vaaratilanteiden ratkaisemiseksi.

Hyödyllistä melontareitin kuvauksen kannalta olisi ollut, jos olisin päässyt melomaan itse tai muuten kulkemaan melontareitin lävitse vesiteitse. Vaikka tämä ei toteutunut, pääsin käymään autokyydillä evakuointipaikoilla ja muilla melontareitin pysähdyspaikoilla. Saarialueille en päässyt käymään lainkaan, mutta olen varma, että visiittini melontareitin eri etapeilla ovat auttaneet omalta osaltaan luomaan melontareittikuvauksesta täsmällisemmän ja kuvaavamman. Tutkimani karttatiedot ja toimeksiantajan antama informaatio melontareitistä ovat tulleet konkreettisilta melontareittietappikäynneiltä saatua reittitietoa.

Turvallisuusasiakirjat ovat aina ajankohtaisia ja ikinä ei voi tähdentää liikaa turvallisuuden tärkeyttä ohjelmapalvelun toteuttamisessa. Turvallinen melontaretki tuo asiakkaalle turvallisuuden tunteen ja hän voi sen myötä myös nauttia retkestä selvästi paremmin, kuin että jos pitäisi koko ajan pelätä, että jotakin sattuu.

Turvallisuuden tunteen kokeminen on tärkeää asiakkaalle ja turvallisuus kuuluu asiakkaan tuotteen elämyskokemukseen. Usein seikkailumatkailutuotteessa, kuten melonnassa asiakas haluaa kokea tietynlaista vaaran ja jännityksen tunnetta, mutta samalla tuntee, että hänellä ei ole vaaraa loukkaantua, joutua hengenvaaraan tai muihin vaaratilanteisiin tuotteen käytön aikana. Palvelun tarjoajalle onkin haastetta saada nämä kaksi tavallaan toistensa kanssa tavallaan aivan vastakkaiset elementit toimimaan balanssissa. (Verhelä 2007, 146–147.) Turvallisuuden huomioiminen on keskeistä ohjelmapalvelutuotteen laadunkin kannalta. Turvallisuus tekee omalta osaltaan melontatuotteesta laadukkaan ja toimivan. Kuluttajavirastokin painottaa, että turvallisuus on osa ohjelmapalvelun laatua. (Verhelä 2007, 49).

Siitä huolimatta, että turvallisuus on hyvin tärkeä osa melontatuotetta, sen tärkeyttä ei kuitenkaan kannata korostaa liikaakaan. Liiallinen turvallisuuden korostaminen voi johtaa siihen, että melontatuote tai melontaympäristö mielletään jotenkin turvattomaksi ja epävarmaksi. Tämä ei ole hyvä asia yrittäjän näkökulmasta, eikä melonnan suosion kannalta harrastelajina ylipäänsä. On tärkeää, ettei asiakkaalle luoda vääränlaista mielikuvaa, vaan luodaan ilmapiiri ja vaikutelma, joka on todenmukainen ja turvallisuusnäkökulmat huomioon ottava, mutta myös samalla melontaan rohkaiseva ja innostava.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Degerman, P. & Pohjola, P. 2002. Sinustako seikkailija? – Seikkailun lajiopas. Helsinki: Edita.

Finlex. 2004. Laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta. Saatavilla: www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040075 (Luettu 8.5.2011).

Hippeläinen, L. 1998. Melonnanohjaajien turvallisuusopas. Helsinki: Suomen Kanoottiliitto Ry.

Komppula, R. & Boxberg, M. 2002. Matkailuyrityksen tuotekehitys. Helsinki: Edita.

Paakkinen, E. 1999. Melo turvallisesti. Jyväskylä: Gummerus kirjainpaino Oy.

Swarbrooke, J., Beard, C., Leckie, S. & Pomfret G. 2003. Adventure Tourism. The New Frontier. Burlington: Butterworth-Heinemann.

Verhelä, P. 2007. Matkailun ohjelmapalvelujen turvallisuus. Helsinki: Edita.

Välikylä T. 2005. Maastoruokailu ja ohjelmapalvelut. Vammala.: Elintarvike ja Terveys-lehti.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Hallikainen, S. 2007. Pelastussuunnitelma Peikko Finland Oy. Lahden ammattikorkeakoulu. AMK- opinnäytetyö. Saatavilla: www.theseus.fi (Luettu 29.4.2011).

Heikkinen, U. 18.4.2011. Sähköpostiviestit.

Ikonen, M. 2009. Yrityksen turvaopas. Laurea - ammattikorkeakoulu. AMK- opinnäytetyö. Saatavilla: www.theseus.fi (Luettu 29.4.2011).

Kantanen, M. & Kirjavainen, P. 2010. Riistaveden melontareitin tuotteistaminen kansainvälisille markkinoille. Savonia - ammattikorkeakoulu. AMK- opinnäytetyö. Saatavilla: www.theseus.fi (Luettu 29.4.2011).

Lariola, M. Vuosaaren melontakeskus. Saatavilla:

<http://melontakeskus.fi/artikkelit/retkikertomukset/viimeinen-koski-jongunjoella/> (Luettu 4.5.2011).

Lindgren, J. 2010. Matkailun turvallisuus, turvallisuussuunnittelu ja sen vaikutukset Levin matkailukeskuksen alueella. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. AMK- opinnäytetyö. Saatavilla: www.theseus.fi (Luettu 29.4.2011).

Luonnollisesti Oulujärvi KY. Saatavilla: <http://www.luonnollisesti.fi/etusivu> (Luettu 6.4.2011).

Mara. 2009. Matkailualalla vapaaehtoinen turvallisuuspassi. Saatavilla: www.mara.fi (Luettu 29.4.2011).

MEK. 2010. Melonta – teemakohtaiset tuotesuosituksset.

Melontaopas. Saatavilla: www.melontaopas.fi (Luettu 3.5.2011)

Melonta.fi. Saatavilla: <http://www.melonta.fi/turva.htm> (Luettu 1.5.2011)

Nuutinen, P. 2005. Yhdistyksen turvallisuusasiakirjan laatiminen. Laurea - ammattikorkeakoulu. AMK- opinnäytetyö. Saatavilla: www.theseus.fi (Luettu 29.4.2011).

Piirainen, U., Ruohtula, P., Räsänen, A. & Sahama, P. 2008. Jongunjoen pelastussuunnitelma.

Punainen Risti. 2010. Saatavilla:

http://www.redcross.fi/ensiapu/ensiapuohjeet/fi_FI/(Luettu 6.5.2011).

Puranen, L. 2009. Keinoja vahinkojen välttämiseksi ohjelmapalveluissa. Haaga – Helia ammattikorkeakoulu. AMK- opinnäytetyö. Saatavilla: www.theseus.fi (Luettu 29.4.2011).

Rikula, K. 6.4.2011, 27.4.2011, 30.4.2011. Sähköpostiviestit.

Rikula, K. 20.1.2011, 7.4.2011. Haastattelut.

Sari Heikkinen, S. & Seppänen, J. 2006. Vuokatti Huskyn asiakaspalveluprosessin auditointi – Laadun ja turvallisuuden näkökulma. Kajaanin ammattikorkeakoulu. AMK- opinnäytetyö. Saatavilla: www.theseus.fi (Luettu 29.4.2011).

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto. 2010. Saatavilla: <https://wilma.samiedu.fi/news/11> (Luettu: 27.4.2011)

Suomen Kanoottiliiton turvaryhmä. 2002. Suomen Kanoottiliiton melonnan turvallisuusohje. Helsinki.

Suomen Kanoottiliiton turvaryhmä. 2008. Melojan hypotermiatietoa.

Tukes. 2011. Onnettomuuskirjanpito. Saatavilla:

<http://www.tukes.fi/fi/Toimialat/Kuluttajaturvallisuus/Ohjeita-ja-vaatimuksia-rittajille/Onnettomuuskirjanpito/> (Luettu 10.5.2011).

Turvallisuussuunnitelma. 2009. Kajaanin AMK.

Vuokatti Husky. 2008. Turvallisuussuunnitelma – Dog Sledding Along the Russian Border in Finland.

LIITELUETTELO

LIITE 1: RISKIANALYYSI

LIITE 2: TURVALLISUUSSUUNNITELMA

LIITE 3: TURVALLISUUSASIAKIRJAA KOSKEVAT LAIT

LIITE 4: MEKIN MELONNAN TEEMAKOHTAISET TUOTESUOSITUKSET;
OPASTETTU MELONTA JA MELONNAN REITTISUOSITUKSET

LIITE 5: ONNETOMUUSKIRJANPITO, ONNETTOMUUDEN DEN SYYN TUT-
KINTA JA ILMOITUSVELVOLLISUUS - TAPAUSILMOITUSLOMAKE

LIITE 6: ENSIAPU- JA PELASTUSVALMIUS

LIITE 7: EVAKUOINTIVALMIUS

LIITE 8: ETSINTÄVALMIUS

LIITE 1

Riskianalyysi – Oulujärven melontareitti (Kajaanijoki – Eino Leino-talo – Toukan saari – Ärjän saari – Luonnollisesti Oulujärvi KY:n ranta)

Riskit	Syy vaaratilanteeseen	Toimenpiteet ennakolta	Toimenpiteet vaaratilanteen sattuessa
Kova tuuli	Sää	Liian tuulisille alueille menemättä jättäminen, sääennusteiden seuraaminen, oikea pukeutuminen (Kuiva- tai märkäpuku, kerrospukeutuminen)	Huomioidaan ohjeistus melontaan aallokossa. Vaarallisimmat paikat tuulen kannalta reitillä: Paltasalmen ylitysalue Oulujärven vieressä, Toukan saaren ja Ärjän saaren välinen vesireitti-alue, sekä Ärjän saarelta Ruunaniemeen suuntautuva reittiosuus. Tuulivajan käyttäminen.
Ukkosmyrsky	Sää	Sääennusteiden seuraaminen, myrskyrintaman kiertäminen/väistäminen, oikea pukeutuminen (Kuiva- tai märkäpuku, kerrospukeutuminen)	Rantojen läheisyydessä melominen, pysähtyminen lähimmälle rantautumispaikalle
Aallokot	Tuuli	Sääennusteiden seuraaminen, oikea pukeutuminen (Kuiva- tai märkäpuku, kerrospukeutuminen)	Melominen aallokkoa vastaan

Sivuaallokko	Tuuli	Melotaan siten, että kurkotetaan melalla aallon harjan yli	Eskimopyörähdys
Hypotermia	Kylmä ilman/veden lämpötila, oleminen pitkään kylmän veden varassa (kohtuullinen hypotermiariski: yli 15 minuuttia, melko suuri hypotermiariski: 5-7 minuuttia, suuri hypotermiariski: 1-2 minuuttia)	Kuiva- tai märkäpuvun käyttö, varavaatteiden mukaan otto, hypotermiasukan mukaanotto) henkilön eristäminen kylmältä nopeasti hypotermiavaaratilanteessa, melonnan välttäminen, veden lämpötilan mittaaminen (kohtuullinen hypotermiariski: vesi yli +15, melko suuri hypotermiariski: vesi +15 - +8, suuri hypotermian riski: vesi 0 - +8), mukana kuumaa juomaa ja syötävää, ei jouduta olemaan veden varassa riskirajoja pidempää aikaa	Estä lämmön häviämisen uhrista (kuivien vaatteiden vaihto/kierrä vaatteet kuivaksi enimmästä vedestä, huopa, hypotermiasukka, makuupussi, uhrin itsensä pitäminen liikkeessä, auttajan oman ruumiinlämmön käyttö, käsien ja jalkojen lämmitys lämpimässä vedessä, +42 °C- +43 °C). Käsittele uhria varovasti ja pidä uhri makuuasennossa. Tajuton asetetaan kylkiasentoon ja huolehditaan, että hengitystiet ovat auki. Pitkään apua odotettaessa lämmitä uhria varovasti, pitkään ja vaihteittain (ÄLÄ kuitenkaan käytä näitä lämmityskeinoja: sauna, kuuma vesi, кофеini, suihku, päihteet, uhria ei avotulen lähelle).
Kajakin hallinnan me-	Tuuliset olo-	Perusteellinen opas-	Melontaohjaajan ohjeis-

nettäminen	suhteet, melojan voimavarojen ehtyminen, melontaparin keskinäisen kommunikoinnin vaikeus (syy: tuuli, eri äidinkieli melontaparin kesken tms.)	tus kajakin ohjaamiseen, pitävät kengät ja tukeva istuma-asento, yhtä ohjaajakohden max. 6 ohjattavaa/kahta ohjaajakohden max. 15 ohjattavaa, melontaparin keskinäisen kommunikoinnin toimivuus	tus kajakin ohjaamiseen, kaksikossa melontaparin toimiva yhteistyö/kommunikointi, istuma-asennon korjaus, melontaparin vaihto
Kajakin kaatuminen	Kova tuuli tempaisee kajakin ympäri, äkilliset kajakin heilautusliikkeet	Kajakin tasapainosta huolehtiminen,	Veden tyhjennys kajakista, reskutus, melontaparin vaihto
Melontaohjaajan loukkaantuminen	Tapaturma	Melontaohjaajan koulutus, oman taitotason ylläpito, tarkkaavaisuus, ennen melontaretkeä on nimetty vastuhenkilö melontaohjaajan loukkaantumisen varalta	Ensiapuvälineiden käyttö, vastuhenkilö ottaa tilanteessa johdon
Näyttämisen halu	Halu esitellä melontataitoja	Oman melontataitotason tiedostaminen, terveen järjen käyttö melottaessa	Ohjataan melojaa rauhoittumaan ja tiedostamaan oikea taitotasonsa

Kännykän akun loppuminen	Akku on unohtunut ladata	Kännykässä tarpeeksi virtaa retkelle lähtiesä, täyteen ladattu akku, vara-akku, varapuhelin	Laturin mukaan otto, kännykän lataus rantautumispaikalla (Eino Leino Talo, Ari Partasen kauppapuutarha, Ärjän pysähdyspaikka), pitäminen puhelin suljettuna akun säästämiseksi
Liukastuminen laiturilla	Liukas laiturilla, nopeat liikkeet	Rauhallinen kävely laiturilla, liukkaiden kohtien välttäminen, vakaat kengät, asiakkaiden ohjeistus	Ensiapuvälineiden käyttö, haavan sitominen, avun toimittaminen paikalle
Sairauskohtaus	Tuntematon	Hyvinvoivaisena melomaan lähteminen, terveystietolomakkeen täyttäminen	Kajakin kiinniotto, hätänumeroon soitto, elvyttäminen
Loukkaantuminen - Jännetuppitu-lehdus - Raajan nyrjähtäminen	Kylmä ilma, vääränlainen ote melasta Vahinkotilanne, kaatuminen	Rannesuojat, oikeanlainen melontaote, tarkkaavaisuus Tarkkaavaisuus, rentoutus	Lepo, kolmiositeiden ja lastan käyttö Nyrjähtäneeseen kohtaan siteen laittaminen, ensiapuvälineiden käyttö
Hukkuminen	Veden varaan joutuminen,	Uimataidon varmistaminen	Hukkuvan pelastaminen, elvyttäminen, hätä-

	uimataidotto- muus		numeroon soitto
Kastumi- nen/paleltuminen	Veden rois- keet	Lämmin ja vesitiivis pukeutuminen	Paleltuman lämmitys käsin/huovalla
Kajakin rikkoutumi- nen/törmääminen jo- honkin (karikko, vene tjs.),	Tarkkaavai- suuden her- paantuminen	Kajakin kunnon tar- kistaminen, kajakin huoltaminen, tark- kaavaisuus melotta- essa, karikkoisten alueiden välttäminen, muistutus muusta vesiliikenteestä	Kajakin hallinnasta huo- lehtiminen, rantautumi- nen lähimmälle ranta- alueelle, kolhujen paik- kaaminen, kajakin vaih- to
Eksyminen	Ryhmästä er- kaantuminen	Ryhmän mukana py- syminen	Soittaminen eksyneelle, etsintätoimenpiteet (et- sintävalmius)
Auringonpistos/ihon palaminen	Auringolta suojautumisen epäonnistumi- nen (liian vä- häinen pukeu- tuminen, au- rinkovoiteen käyttämättä jättäminen	Aurinkolasien käyttö, aurinkovoiteen käyt- täminen, auringolta suojaava pukeutumi- nen, lippahatun käyt- tö,	Jälkiaurinkovoiteen käyttö, varjoisaan paik- kaan meno
Palovamma	Nuotiosta kimmonnut kipinä, tulen tarttuminen vaatteisiin	Pysyminen riittävän etäällä nuotiosta, tu- len turvallinen käyttö	Palovammakohdan väli- tön viilentäminen kyl- mällä vedellä, voi- desiteen käyttö (älä anna siteen kastua!)

Metsäpalo	Tulen holtiton käyttö	Tulen turvallinen käyttö, sammutetaan palon alku tukahduttamalla tai vedellä	Soitetaan hätänumeroon, siirrytään pois paloalueelta
Suorituspaineeet	Virheelliset ennakkoodotukset melonnasta, kokemattomuus	Melontaohjaajan ohjeistus,	Melojan rauhoittaminen/oikeanlainen ohjeistus taitotasoon nähden
Nestehukka, väsähtäminen	Liian vähäinen nesteen/ravinnon saanti	Nestetasapainon säännöllinen ylläpito, välipalojen syöminen säännöllisin väliajoin, taukojen pitäminen (maissa)	Nesteen tankkaaminen, energiapitoisen välipalan syöminen
Lumisokeus	Auringonvalon heijastaminen veden pinnasta silmiin	Aurinkolasien käyttö	Aurinkolasien käyttö, tauon pitäminen, suojaamaan paikkaan meno

LIITE 2

1. Alustus

Turvallisuussuunnitelma on laadittu melontareitille Kajaani - Eino Leino-talo - Toukan saari - Ärjän saari - Ruunaniemi (Luonnollisesti Oulujärvi KY:n ranta). Turvallisuussuunnitelma on laadittu ensisijaisesti kajakkimelontaa varten ja melontareitti on järvimelontareitti. Turvallisuussuunnitelma on tehty ohjattua melontaretkeä varten. Turvallisuussuunnitelmaa tulee päivittää tilanteiden ja olosuhteiden muuttuessa.

2. Turvallisuushenkilöstö

Turvallisuudesta vastaavina henkilöinä melontareitillä toimivat Kaisa Rikula ja Vesa Rikula. Kaisa Rikulalla on riittävä kokemus Oulujärven melontareitistä ja pätevyys melontaohjaukseen.

3. Ajo-ohjeet melonnan lähtö- ja evakuointipaikoille saapumiseen

3.1 Lähtöpaikat:

Kalkkisillan venesatama:

Venesataman pihaan pääsee Kajaanin Linnanraunioiden vierestä hiekkatietä pitkin.

Laiturialue Kaupunginlammen ja Kajaanijoen yhtymä-kohdassa:

Laiturialueelle pääsee Kajaanin yliopistokeskuksen rakennuksen vierestä lähtevää Renforsin polkua pitkin. Paikka sijaitsee Kaupunginlammen ja Kajaanijoen yhtymä-kohdassa Kaupunginlammen itäpuolella.

Luonnollisesti Oulujärvi KY:n ranta:

Kuljetaan Vuoreslahdentietä melkein sen päähän saakka, kunnes käännetään oikealle Ruunaniementielle ja kuljetaan tämän tien päähän. Tien päässä on suuri laituri, josta kajakit laskeetaan vesille.

3.2 Evakuointipaikat:

Lukkarinurmen uimaranta:

Kulje Kuninkaanniementietä kohti tien päätä ja ennen oikealle kaartuvaa mutkaa jatka suoraan ja käänny risteyksestä vasemmalle. Tie johtaa Lukkarinurmen uimarannalle. Ennen uimarantaa on pieni parkkipaikka ja uimarannalle mennessä tien vieressä on puomi.

Hövelönlahti:

Kulje Rämepsäläntien päähän saakka, missä sijaitsee pieni venesatama. Aivan venerannan läheisyydessä on puutarha.

Ari Partasen kauppapuutarha:

Kulje Koutaniementietä Koutaniemen kärjen kohdalle, josta kääntyy Tololantie Oulujärven rannalle. Evakuointipaikan pihassa on Ari Partasen kauppapuutarha ja parkkipaikka.

Luonnollisesti Oulujärvi KY:n ranta:

Kuljetaan Vuoreslahdentietä melkein sen päähän saakka, kunnes käännetään oikealle Ruuna- niementielle ja kuljetaan tämän tien päähän. Tien päässä on suuri laituri, josta kajakit laske- taan vesille.

4. Melontareitin kulku ja koordinaatit melonnan lähtö- ja pelastuspaikoille (Reitin kulku kilometreissä perustuu Kainuun ulkoilukartan avulla tehtyyn arvioon):

0 km **Voimalaitos/Tervakanava - Lähtöpaikka**

Kalkkisillan venesatamassa voimalaitoksen vieressä on reitin ensimmäinen aloituspaikka Kajaanijoen pohjoisrannalla. Venesatamassa mahdollista käyttää kahta venelaituria tai liuskaa vesillelaskua varten. Tien vieressä ennen venesatamaa on myös portaikot joen kupeeseen vesillelaskua varten.

Veneen vesillelaskupaikka

P 64° 13' 53.3", I 27° 43' 24.9"

0,5 km **Laiturialue - Lähtöpaikka**

Laiturialueella on reitin toinen aloituspaikka Kajaanijoen etelärannalla. Se sijaitsee Kaupunginlammen ja Kajaanijoen yhtymä-kohdassa. Laiturialueelle pääsee Kajaanin yliopistokeskuk-sen rakennuksen vierestä lähtevää tietä(Renforsin polku) pitkin.

Veneen vesillelaskupaikka **P 64° 13' 53.3", I 27° 43' 24.6"**

1,7 km **Kainuun Kennelpiirin toimintakeskus**

Suvannontien päättyessä jälkeen vasemmalle kääntyvä melko huonokuntoinen pikkutie joh-taa rantaan vajalle, jonka vieressä on rantautumispaikka. Rannassa on pientä kivikkoa. Ran-tautumispaikka on Kainuun Kennelpiirin toimintakeskuksen (Suvannontie 14) vieressä. Mat-kaa Suvannontieltä rantaan noin 150 metriä.

3,6 km **Kontiosaari**

Kontiosaarentieltä kiinteistö 63:lle johtava tie johtaa sähkövoimalinjojen alle. Voimalinjojen kohdalta johtaa peltosarka pellon poikki Kajaanijoen ja Ison Särkilahden yhtymäkohtaan rannalle. Peltosarka on kovapohjainen ja ranta-alue yhtymäkohdassa tasaista hiekkarantaa. Matkaa voimalinjojen kohdalta rantaan noin 300 metriä.

6,1 km **Lukkarinnurmen uimaranta**

Uimarannan (Kuninkaanniementie 87830 Nakertaja) vieressä on yleinen parkkipaikka ja laaja rantahietikkoalue rantautumista varten.

Evakuointipaikka **P 64° 15' 30.2", I 27° 38' 36.2"**

9,4 km **Hövelönlahti**

Evakuointipaikalla on yleinen veneranta, joka on suhteellisen hyväkuntoinen. Rantautumispaikalle pääsee pikkutietä pitkin puutarhan (Rämpsäläntie 40) vierestä. Puutarha on alle sadan metrin päässä rannasta.

Evakuointipaikka **P 64° 16' 45.6", I 27° 38' 4.7"**

12,8 km **Pappilanniemi**

Pappilanniementie johtaa kääntymispaikalle, josta johtaa polku Oulujärven rantaan. Matkaa rantaan kääntymispaikalta noin 100 metriä. Ranta on tasaista hietikkoaluetta.

15,8 km **Eino-Leino talo**

Talon pihaan johtaa Oulujärven rannan laiturilta pitkospuupolku, jonka jälkeen rantatörmältä johtavat rappuset vievät talon pihaan. Hiekkaranta on tasaista ja matkaa laiturilta talolle on noin 100 metriä.

Veneen vesillelaskupaikka **P 64° 17' 39", I 27° 39' 48"**

18,8 km **Pappilanniemi**

Pappilanniementie johtaa kääntymispaikalle, josta johtaa polku Oulujärven rantaan. Matkaa rantaan kääntymispaikalta noin 100 metriä. Ranta on tasaista hietikkoaluetta.

22,1 km **Ari Partasen kauppapuutarha**

Puutarhan (Tololantie 27) pihaan johtaa pikkutie hiekkarannasta, jonne pääsee rantautumaan kajakeilla. Puutarhan luona olevalta parkkipaikka-alueelta matkaa rantaan on noin 150 metriä.

Evakuointipaikka **P 64° 17' 22.9", I 27° 32' 25.9"**

24,3 km **Toukan pysähtymispaikka 1**

Rantautumispaikalta lähtee polku Toukan toisen rantautumispaikan lähistölle. Polun alussa on lehtimetsää ja polun risteuksen jälkeen metsä muuttuu havumetsäksi.

Veneen vesillelaskupaikka **P 64° 17' 54.7", I 27° 28' 59.7"**

26,4 km **Toukan pysähtymispaikka 2 (Laavu, Pöllänpää)**

Rantautumispaikalla on laavu ja vähän ennen laavua sen eteläpuolella on hieman kivikkoista aluetta rannan tuntumassa. Laavulta matkaa rantaan on noin 25 metriä.

Veneen vesillelaskupaikka **P 64° 18' 2.2", I 27° 28' 5.6"**

32,0 km **Ärjä – vuokramökkialue (RTG)**

Alueella on vuokramökkejä, leirikeskus ja laajaa hiekkarantaa. Lähellä sijaitsee vesibussin telakka-alue, joka on saaren itäkärjen päässä.

34,4 km **Ärjä – Hautakaarten rantautumispaikka**

Rantautumispaikalla on vuokramökkialue ja siitä alkaa Ärjän saaren eteläkärkeen suuntautuva hiekkaranta.

Veneen vesillelaskupaikka **P 64° 16' 1.5", I 27° 22' 1.8"**

40,0 km **Ruunaniemi (Luonnollisesti Oulujärvi KY:n ranta) - Lähtöpaikka**

Lähtöpaikassa on parkkipaikka ja iso laituri kalliorannassa. Autolla pääsee 20 metrin päähän rantautumispaikasta.

Veneen vesillelaskupaikka/Evakuointipaikka **P 64° 14' 3.5", I 27° 21' 6.6"**

5. Riskien hallinta

5.1 Osallistujat

Jotta riskejä voidaan hallita mahdollisimman hyvin, osallistujia saa olla melottaessa maksimissaan 15, kun melontaohjaajia on kaksi. Kun melontaohjaajia on yksi, maksimihenkilömäärä ryhmälle on 6. Osallistujien tulee noudattaa melontaohjaajan neuvoja ja ottaa omassa toiminnassaan myös huomioon kanssaosallistujien turvallisuus.

5.2 Toimenpiteet ennen melontaretkeä

On ensisijaisen tärkeää, että melontaohjaaja varmistaa osallistujien uimataidon ennen melontaan lähtöä ja melojilla on oltava päällään melontaliivit melottaessa. Ensiapuvälineiden ja hälytysyhteyksien toimivuus tulee myös varmistaa ennen retkelle lähtöä. Asiakkaat tulee perehdyttää hyvin kajakin ohjaamiseen ja turvallisuuteen toiminnon suorittamisessa ennen retkelle lähtöä. Melontaohjaajan tulee varmistaa, että asiakkaalla on kännykkä ja muut tarvittavat varusteet mukanaan kajakissa. Kajakin kunto ja turvallisuus on myös tarkistettava. Lisäksi lastiluukkujen suojapeitot tulee olla hyvin kiinni ja aukkopeitto kunnolla paikallaan ennen melontaan lähtöä.

Ennen melontaretkeä tulee tehdä ilmoitus mahdollisista liikkumisrajoitteista, allergioista ja sairauksista. Melontaan lähtiessä ei tule myöskään olla alkoholin vaikutuksen alaisena. Asiakkaan ei tule osallistua sellaisiin toimintoihin, joihin ei tunne pystyvänsä ja ei antaa sosiaalisen paineen vaikuttaa omaan tekemiseen. Kavereista tulee niin ikään huolehtia (erityisesti lapset ja nuoret), noudattaa ikä- ja kokorajoja ja vesiliikennesääntöjä. Melontaohjaajan tulee myös pystyä todistamaan pätevyys työhönsä osallistujan sitä kysyessä.

5.3 Kajakin rakenne ja varusteet

Kajakin tulee olla rakenteeltaan lujuudeltaan, vakaudeltaan ja varustukseltaan sellainen, että melominen on turvallista. Kajakissa on oltava vesitiiviit lastitilat; Välilaipioiden on oltava ehjät, tukevasti kiinnitetyt ja tiiviit, jotta lastitilat soveltuvat kellukeina toimimiseen kajakissa. Kajakissa tulee olla tartuntakahvat tai kansinarut perässä ja keulassa.

Tavaroiden säilytystä varten kajakissa on lastiluukut, joiden suojana ovat suojapeitot. Kajakissa on lisäksi oltava aukkopeitto, joka tulee istumisaukon kohdalle.

Kajakissa on lisäksi oltava turvaohje mukana. Turvaohjeessa muistutetaan siitä, että pidetään kelluntaliivit päällä ja veden tyhjennysväline mukana.

5.4 Melojan varusteet

5.4.1 Osallistujan varusteet

Kajakkimelojalla tulee olla päällään kelluntaliivit, kajakissa aukkopeitto aukaisulenkien kera, sekä kaksipäinen kajakkimela melomista varten. Mukana tulee myös olla pilli tai vastaava äänenmerkinantolaite. Lisäksi päälle laitetaan kuiva- tai märkäpuku, jos veden varaan joutuessa hypotermiavaara on todennäköinen.

Veden tyhjennystä varten mukana tulee myös olla vesipumppu, äyskäri, sieni tai muu tyhjennysväline.

Mukaan retkelle tulee ottaa juomapullo, sopivat vaatteet sään mukaisesti, eväät, kännykkä, kompassi ja kartta. Tavarat tulee olla kajakissa siten, että ne eivät voi pudota veteen kajakin kaatuessa. Tavarat ja ruuat tulee säilyttää vesitiiviisti. Tavarat voi laittaa lastiluukkujen sisälle ja kajakin pohjalle. Kännykkä, kartta ja kompassi kannattaa laittaa takin taskuun.

Raskaat tavarat on järkevintä sijoittaa keskikölilinjän mukaisesti kajakin pohjalle, jotta kajakin käsiteltävyys ja käyttäytyminen aallokossa on mahdollisimman hyvä.

5.4.2 Melontaohjaajan varusteet

Melontaohjaajalla on samat varusteet, kuin osallistujilla, mutta hänellä tulee olla myös lisävarusteita. Hänellä tulee olla mukana hinausköysi – tai vyö, hätäraketit tai soihdut, lämpöpeite, ensiapulaukku, katkaisuveitsi tai puukko, varamela tai meloja, kajakin korjaus- ja paikkausvälineet, kännykkä, radio säätiedotusten seuraamista varten, sekä tulentekovälineet.

5.5 Paloturvallisuus

Paloturvallisuus tulee ottaa huomioon erityisesti saarialueiden taukopaikoilla pysähdyttäessä, jolloin tulta tulee käyttää varovaisuudella metsäpalovaaran takia.

5.6 Näkyvyys

Melottaessa on huolehdittava siitä, että näkyvyys on tarpeeksi hyvä. Melojan tulee liikkua ryhmän mukana ja näkyvyyttä tai melontaparin erottamista vesistössä voidaan parantaa käyttämällä kirkkaita värejä esimerkiksi vaatetuksen osalta ja käyttämällä heijastimia. Kajakeissa voi myös käyttää lisävaloja näkyvyyden parantamiseksi.

5.7 Päätöksenteko melottaessa

Melontaohjaajan on hyvin tärkeää osata tehdä oikeanlaisia päätöksiä vaarallisissa tilanteissa. On oleellista, että päätökset pystytään tekemään nopeasti, niin että ne ovat myös oikeita ratkaisuja tilanteessa. Päätöksenteko etenee loogisesti vaiheittain; ensiksi havaitaan ongelma, jonka jälkeen kartoitetaan ongelman eri ratkaisuvaihtoehdot ja riskit, jotka liittyvät ratkaisuvaihtoehtoihin. Sitten huomioidaan käytettävissä olevat toimintamahdollisuudet ja otetaan omat kyvyt, tiedot ja taidot, sekä kokemus käyttöön ongelman ratkaisemiseen. Otetaan huomioon myös varusteiden, kunnon, nesteen, ravinnon ja pukeutumisen vaikutukset tilanteeseen. Ohjaaja voi myös hyödyntää omaa aiempaa kokemusta vastaavista ongelmatilanteista ja hänen täytyy ottaa huomioon ratkaisuun liittyvät vaarat ja niiden seuraukset. Lopulta valitaan tietty ratkaisumalli ja ohjataan toimintaa ratkaisumallin mukaisesti.

6. Kalusto

Melottaessa on mahdollista käyttää kahdentyyppisiä kajakkeja; yksikkökajakkeja tai kaksipäisiä kajakkeja. Pääsääntöisesti kuitenkin käytetään yksikkökajakkeja, mutta varsinkin kokemattoman melojan kanssa kaksipäisen kajakin käyttö voi olla hyvä vaihtoehto, jolloin kokemattomampi meloja voi istua kajakissa taaempänä, ja kokeneempi edessä. Kaksikkoja on mahdollista olla käytössä maksimissaan 5 kappaletta, jolloin niihin mahtuu yhteensä 10 henkilöä. Kajakeissa on peräsimet niiden ohjaamista varten ja ovat tyypiltään laipiollisia retkikajakkeja. Retkikajakit ovat tarkoitettu pääsääntöisesti retkeilyä varten.

7. Toimintaohjeet fyysisen vamman sattuessa asiakkaalle tai työntekijälle

Hätätilanteen sattuessa tulee noudattaa seuraavia ohjeita:

1. Lisävahinkojen estäminen koskien uhrien evakuoimista vaaratilanteissa, sekä muiden ryhmäläisten suojaaminen
2. Tarvittavan ensiavun antaminen
3. Avun hälyttäminen. Ennen ryhmän hajottamista tulee kokeilla puhelinta ja hätämerkkejä.
4. Palautuminen normaalioloihin

Hyviä perusohjeita hätätilanteessa ovat kylmältä eristäytyminen, kuivana pysytteleminen, sekä mahdollisimman rauhallisen mielialan säilyttäminen.

8. Avun hälyttäminen

Avun hälyttäminen toimii palo- ja pelastuslain mukaisesti. Tarpeen vaatiessa soitetaan hätänumeroon 112 (aluehälytyskeskus). Soitattaessa ilmoitetaan hätätilanteen senhetkinen tilanne, apua tarvitsevien määrä, hätätilanteen laatu, onnettomuuspaikka, lähin ja paras kohtaamispaikka, veneen tarve, oma nimi ja puhelinnumero, yrityksen nimi ja odotetaan lisäohjeiden saamista. Hätätilanteessa otetaan myös yhteys yrityksen muihin turvallisuusvastuuhenkilöihin, mahdollisesti muihin yrittäjiin ja tahoihin, jotta tarvittavaa lisäapua saadaan paikalle. Melontareitin paras maastotuntemus on Kaisa Rikulalla.

Aluehälytyskeskus	112
Poliisi	112
Kaisa Rikula	050 - 340 3013
Vesa Rikula	050 - 32 777 09
Kainuun rajavartiosto	0204 10 4000
Urpo Piirainen, Upitrek	0 400 219 197
Suomen kanoottiliiton turvaryhmä	09 494 965

9. Onnettomuustapahtumasta tiedottaminen

Onnettomuuden sattuessa yrittäjän tulee tiedottaa vahinkotapahtumasta itse tai antaa tiedottaminen viranomaisten tehtäväksi. Tapahtuneista onnettomuuksista ja vaaratilanteista tehdään raportti merenkulkulaitokselle, poliisiviranomaiselle, kuluttajavirastolle ja Suomen kannoittiliiton turvaryhmälle. Muiden yrittäjien ei tule kommentoida tilannetta julkisesti. Pelastustoimet ja tapahtuma analysoidaan melontayrittäjien yhteisessä tilaisuudessa mahdollisimman nopeasti tapahtuman jälkeen.

10. Muuta huomioitavaa

Melontareitillä erityisesti huomioitava turvallisuustekijä on kova tuuli, koska sillä on suuri vaikutus melontaretken turvallisuuteen ja se voi monesti myös estää melontaretken toteutuksen kokonaisuudessaan kaikkine välietappeineen. Vesiliikenteen ja Ärjän, sekä Savisaaren kiertämisen vaikutukset turvallisuuteen tulee niin ikään huomioida.

10.1 Kova tuuli

Kovan tuulen kannalta riskialteimmat kohdat ovat seuraavat; Kajaanijoelta saavuttaessa Paltasalmen ylitysalue Oulujärven vieressä, Toukan saaren ja Ärjän saaren välinen vesireitti- ja alue, sekä Ärjän saarelta Kumpuniemeen suuntautuva melontareitin viimeinen reittiosuus. Suurin riski kyseisillä alueilla on kovan tuulen aiheuttama ristiaallokko, joka voi mahdollisesti estää melontareitillä melonnan jatkamisen. Ristiaallokko suuntautuu Paltasalmen kohdalla usein pohjoiselta Oulujärven selältä suoraan salmen ja Kajaanijoen yhtymäkohtaan. Kun jatketaan melontareittiä Toukan saarelle ja tuuli on kova, niin on järkevää käyttää itäisempää rantautumispaikkaa läntisen rantautumispaikan sijasta. Näin voidaan estää joutuminen Toukan saaren Pöllänpään ja Karppisenniemen väliseen ristiaallokkoon, joka vesialueelle usein syntyy Paltaselän suunnalta. Läntisen rantautumispaikan tuulitilannetta voidaan käydä myös katsomassa kävelemällä, kun on rantauduttu itäiselle rantautumispaikalle. Tällöin, jos virtaus näyttää vähäiseltä ja on tynempää, voidaan myös käydä pysähtymässä läntisemmällä rantautumispaikalla. Toukan saaren ja Ärjän saaren välinen vesiosuus on haastava, koska Ärjänselkä on laaja ja sieltä suuntautuu myös paljon virtausta ja tuulta itään päin Toukan ja Ärjän väliselle melontaosuudelle. Tuulen aiheuttama aallokon vaikutus melontaan on pienempi, kun Toukan saarelta melotaan aivan Juuttaanniemen vierestä matalia vesialueita myötäillen kohti

Ärjän saaren kärkeä aina rantautumispaikalle saakka saaren keskiosaan. Myös viimeisellä melontaosuudella aallokkoa syntyy herkästi Ärjän ja Kumpuniemen väliin.

10.2 Vesiliikenne

Vesiliikennettä melontareitillä ei ole juurikaan ja kajakeilla melottaessa kulkureitit menevät lähellä ranta-alueita, joten vesiliikennettä ei jouduta väistämään kovin usein.

Kuitenkin, jos vesiliikennettä on, perussääntönä on väistää ohitettavaa ja, että vasemmalta tuleva väistää oikealta tulevaa kulkusuuntien risteytyessä. Veneen tullessa suoraan kohti molemmat väistävät oikealle.

Huomioitava seikka vesiliikenteen kohdalla on myös vesibussiliikenne Koutalahden ja Ärjän välillä. Vesibussi liikennöi Ärjän saaren itäkärjen ja Koutalahden välisellä vesialueella juhannuksen ja heinäkuun lopun välisenä aikana. Vesiliikennöinti tapahtuu päivittäin klo: 10–17 välisenä aikana.

Melontareitillä on tärkeätä ottaa huomioon, että melominen toteutetaan aina mahdollisimman lähellä ranta-alueita, jotta pelastautuminenkin on hätätilanteessa helpompaa. Ranta-alueiden lähellä melominen korostuu entisestään Paltaniemen jälkeisellä Oulujärven melontaosuudella eli käytännössä pääosalla koko melontareitistä.

10.3 Ärjän saaren kiertäminen

Ärjän saaren kiertäminen meloen on mahdollista tarvittaessa. Saaren kiertäminen meloen voi olla hyvä vaihtoehto eritoten kokemattomampien melojien kanssa tuuliolosuhteiden ollessa suotuisat. Tällöin lähtöpaikkana on Luonnollisesti Oulujärvi KY:n ranta ja Ärjän saari melotaan ympäri ensiksi länteen päin meloen ja kiertäen saari ylhäältä asti aina RTG:n vuokra-
mökkialueen ohi Ärjän Hautakaarten rantautumispaikalle saakka.

10.4 Savisaaren kiertäminen

Siinä tilanteessa, että Kajaanijoelta päin tullessa melontareittiä ei jatketa kohti Eino Leino - taloa, reittiä voidaan jatkaa siten, että kierretään Savisaari. Savisaari sijaitsee Paltajärvellä Parkinniemen länsipuolella. Savisaaren kiertäminen on hyvä vaihtoehto muun muassa kokemattomammille melojille, sekä tuuliolojen ollessa liian ankarat Paltajärven tai Oulujärven selän-
teillä. Savisaaren lähistöllä mahdollinen pelastautumispaikka olisi Sokasaaren eteläpään hiek-

karanta-alue. Savisaaresta ylöspäin jatkettaessa seuraava hyvä pelastautumispaikka olisi Koulutien puolivälistä vasemmalle kääntyvän pikkutien päässä Karkearannan kohdalla. Kajaani-joelta päin tultaessa pelastautumispaikat sijoittuisivat kilometreissä reitillä seuraavasti: (Reitin kulku kilometreissä perustuu Kainuun ulkoilukartan avulla tehtyyn arvioon):

9,0 km Sokasaari, hiekkaranta

10,7 km Karkearanta

LIITE 3

Lakeja melontatuotteen turvallisuuteen liittyen:

Elintarvikelaki

Kuluttajansuojalaki

Luonnonsuojeluasetus

Luonnonsuojelulaki

Maastoliikennelaki

Pelastuslaki

Sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa

Tapaturmavakuutuslaki

Terveydensuojelulaki

Tuotevastuulaki

Työturvallisuuslaki

Ulkoilulaki

Vahingonkorvauslaki

Valtioneuvoston asetus kulutustavaroista ja kuluttajapalveluksista annettavista tiedoista

Valtioneuvoston asetus työssä käytettävien koneiden ja muiden työvälineiden hankinnasta, turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätös henkilönsuojaimista

Valtioneuvoston päätös koneiden ja muiden työvälineiden hankinnasta, turvallisesta käytöstä ja tarkastamisesta

Vesiliikennelaki

Ympäristönsuojelulaki ja asetus

LIITE 4

MEK:in tuotesuosituksukset opastettua melontaa ja melonnanreittejä varten:

Opastettu melonta:

1. Reitin pituus ja muoto (järvi, koski, meri, joki), sekä
2. Retken ohjeellinen kesto
3. Soveltuvuus (kohderyhmä)
4. Reitin haasteellisuustaso, koskiluokitus
5. Palvelukielet
6. Tuotteeseen kuuluvat ja asiakkaan omat varusteet
7. Reittikartta melontareitistä (ainakin englanniksi)
8. Melontavarusteet kunnossa ja säännöllisesti huollettu
9. Pelastusliivivuokraus yrityksen puolesta, jos ei kuulu pakettiin
10. Melontaohjaajalla on asianmukainen melontakoulutus
11. Melontatuote täyttää Melontaturvallisuuden neuvottelukunnan turvallisuusohjeet
12. Ennen retkeä turvallisuusseikkojen- ja varusteiden esittely

Melonnan reittisuositukset:

1. Reitin tulee olla hyvin saavutettavissa
2. Rantautumis- ja taukopaikkoja reitillä
3. Elintarvikkeiden hankintapaikka reitin varrella tai jollakin tauko- tai rantautumispaikalla
4. Reitti tulee tarkistaa vuosittain
5. Turvallisuuteen vaikuttavat asiat reitin varrelta ohjeistettu ja selvitetty

LIITE 5

TAPAUSILMOITUSLOMAKE

Täytä lomake mahdollisimman pian tapahtuman (onnettomuuden tai läheltä piti -tilanteen) jälkeen. Palauta lomake täytettynä yrityksessänne / organisaatiossanne sovitulle yhdys henkilölle. Jatka lomaketta tarvittaessa kääntöpuolelle.

Onnettomuuden tai läheltä piti -tilanteen tapahtumapaikka	Päivämäärä ja kellonaika
Loukkaantuneen henkilön henkilötiedot	
Nimi	Henkilötunnus
Osoite	Puhelinnumero
Sähköpostiosoite	
Tiedot tapahtumasta	
Minkälaisessa toiminnassa tilanne tapahtui?	
Tapahtuman kuvaus (yksityiskohtainen kuvaus, miten onnettomuus tai läheltä piti -tilanne tapahtui?)	
Tapahtuman seuraukset (esim. vamman laatu, loukkaantuneiden määrä)	
Mitä olisi voinut tapahtua?	
Sääolosuhteet tapahtuman aikana	
Tapahtuman syyt	
Miten tapaturma voitaisiin vastaisuudessa välttää / Toimenpide-ehdotuksia?	
Lisätietoja:	
Tapahtumasta on otettu yhteyttä:	
☐ Poliisi	☐ Vakuutusyhtiö
☐ Pelastuslaitos	☐ Kunnan tuoteturvallisuus-
☐ Yrityksen / organisaation turvallisuusvastaava	valvontaviranomainen
Päivämäärä, nimi, nimen selvennys ja puhelinnumero	

LIITE 6

Ensiapu- ja pelastusvalmius

Ensiapuvalmius

Ensiavun antaminen aikuiselle:

Elvytystaidot on hyvin tärkeää olla hallinnassa, jos sattuu tilanne, jossa osallistuja saa esimerkiksi vettä keuhkoihinsa liian paljon jouduttuaan veden varaan. Ensiaputaitojen käyttämistä ei tule ujustella, vaan on tärkeää toimia, jos hätätilanne tulee eteen. Elvytyksen vaiheet ovat seuraavat:

1. Yritä saada henkilö hereille puhuttelemalla ja ravistelemalla
2. Jos henkilö ei herää, **soita hätänumeroon 112**. On myös mahdollista, että huudat apua ja neuvot paikalla olevia soittamaan hätänumeroon 112. Noudata hätäkeskuksen antamia ohjeita. Käännä henkilö selin ja katso on hengitys normaalia
3. Avaa hengitystiet: Ojenna uhrin pää leuan kärjestä nostamalla ja paina toisella kädellä otsasta. Samaan aikaan tarkkaile, kuuntele ja seuraa uhrin **Tarkkaile, että liikkeuko rintakehä, kuuletko hengityssäntä, tunnetko hengityksen aiheuttamaa ilmavirtausta poskellasi. Arvioi myös, että onko hengitys normaalia, epätavallista tai että onko sitä ollenkaan**. Jos et ole varma, toimi niin, että hengitys ei olisi tavallista.
4. Jos hengitys ei ole normaalia tai henkilö ei hengitä lainkaan aloita paineluelvytys. Toimi niin, että asetat kämmenen tyviosan autettavan rintalastan keskelle ja toinen käsi sen käden päälle, joka on rintalastalla. Laita sormet limittäin. **Tee painallusta suorilla käsivarsilla suoraan alaspäin 30 kertaa sillä tavoin, että rintalasta painuu alas 5-6 cm**. Katso, että rintakehä palautuu takaisin normaaliasentoon paineluiden välissä. **Painelutiheys on keskimäärin 100 kertaa minuutissa ja paineluelvytys ei ylitä 120:tä kertaa minuutissa**. Laske paineluiden määrä ääneen.
5. **Puhalla yhteensä 2 kertaa**. Varmista, että hengitystiet ovat auki ja aseta suu tiiviisti autettavan suun päälle ja sulje sormilla autettavan sieraimet. Puhalla ilmaa rauhallisesti henkilön keuhkoihin. Varmista, että potilaan rintakehä nousee (liikkuu) puhalluksen aikana. Puhalla uudelleen. Kaksi puhallusta kestää 5 sekuntia.

6. **Jatka elvytystä ilman taukoja rytmillä 30 painallusta, 2 puhallusta siihen asti, kunnes:** Henkilö herää (hän liikkuu, avaa silmänsä ja hengittää normaalisti), ammattiauttajat antavat luvan lopettaa tai voimasi ovat lopussa.

Ensiavun antaminen hukkuneelle, elottomalle henkilölle:

1. Kun hukuksissa ollut henkilö saadaan vedettyä rannalle, aseta hänet joustamattomalla alustalla selälleen
2. **Soita hätänumeroon 112.** On myös mahdollista, että huudat apua ja neuvot paikalla olevia soittamaan hätänumeroon 112. Noudata hätäkeskuksen antamia ohjeita.
3. Avaa hengitystiet: Ojenna uhrin pää leuan kärjestä nostamalla ja paina toisella kädellä otsasta. Samaan aikaan tarkkaile, kuuntele ja seuraa uhrin **Tarkkaile, että liikkeuko rintakehä, kuuletko hengityssäntä, tunnetko hengityksen aiheuttamaa ilmavirtausta poskellasi. Arvioi myös, että onko hengitys normaalia, epätavallista tai että onko sitä ollenkaan.** Jos et ole varma, toimi niin, että hengitys ei olisi tavallista.
4. Jos hengitys ei ole normaalia tai henkilö ei hengitä lainkaan aloitetaan puhalluselvytys. **Puhalla yhteensä 5 kertaa.** Varmista, että hengitystiet ovat auki ja aseta suu tiiviisti autettavan suun päälle ja sulje sormilla autettavan sieraimet. Puhalla ilmaa rauhallisesti henkilön keuhkoihin. Varmista, että potilaan rintakehä nousee (liikkuu) puhalluksen aikana.
5. Aloita paineluelvytys. Toimi niin, että asetat kämmenen tyviosan autettavan rintalastan keskelle ja toinen käsi sen käden päälle, joka on rintalastalla. Laita sormet limittäin. **Tee painallusta suorilla käsivarsilla suoraan alaspäin 30 kertaa sillä tavoin, että rintalasta painuu alas 5-6 cm.** Katso, että rintakehä palautuu takaisin normaaliasentoon paineluiden välissä. **Painelutiheys on keskimäärin 100 kertaa minuutissa ja paineluelvytys ei ylitä 120:tä kertaa minuutissa.** Laske paineluiden määrä ääneen.
6. Aloita puhalluselvytys. **Puhalla yhteensä 2 kertaa.** Varmista, että hengitystiet ovat auki ja aseta suu tiiviisti autettavan suun päälle ja sulje sormilla autettavan sieraimet. Puhalla ilmaa rauhallisesti henkilön keuhkoihin. Varmista, että potilaan rintakehä nousee (liikkuu) puhalluksen aikana. Puhalla uudelleen. Kaksi puhallusta kestää 5 sekuntia.
7. **Jatka elvytystä ilman taukoja rytmillä 30 painallusta, 2 puhallusta siihen asti, kunnes:** Henkilö herää (hän liikkuu, avaa silmänsä ja hengittää normaalisti), ammattiauttajat antavat luvan lopettaa tai voimasi ovat lopussa.

Pelastusvalmius

Toiminta hätätilanteessa:

1. Ensimmäiseksi pelastetaan ihmiset
2. Ryhmän johtaja nimeää yhden tai kaksi henkilöä itse pelastustehtävään. Johtaja tekee pelastustehtävän itse vain, jos hän kykenee siihen. Tässäkin tapauksessa hän nimeää ryhmälle varajohtajan muiden ryhmäläisten huolehtimista varten.
3. Annetaan ensiapua onnettomuuden uhrille ja hälytetään apua
4. Odotetaan avun saapuminen paikalle. Odotettaessa apua pidetään ryhmän henki mahdollisimman rauhallisena ja samalla johtaja voi antaa osalle ryhmän jäsenistä erilaisia tehtäviä pelastustoimien edistämiseksi. Johtajan pitää huolehtia siitä, että ryhmän jäsenet ei poistu paikalta huomaamatta, jottei heistä tarvitse tehdä katoamisilmoitusta turhaan. Johtajan tulee toimia päättäväisesti kaikissa tilanteissa.
5. Kun uhri on saatu pelastettua, mietitään jatketaanko melontaretkeä. Retki voidaan lyhentää tai keskeyttää, tilanteesta riippuen. Johtajan tulee toimia olosuhteiden rajoissa ja kokemuksensa turvin. Tilanteen ollessa epävarma, retki on paras keskeyttää.
6. Tehdään jälkihoito; onnettomuus käydään lävitse ja tehdään tarvittavat toimenpiteet onnettomuuden raportoinnin osalta, sekä hoidetaan vakuutuskorvausasiat kuntoon.

LIITE 7

Evakuointivalmius

Kaisa Rikula vastaa mahdollisesta evakuoinnista ja evakuointipaikkoina toimivat melontareitin neljä nimettyä evakuointipaikkaa, joita ovat Lukkarinnurmen uimaranta, Hövelönlahden rantautumispaikka, Ari Partasen kauppapuutarha ja Luonnollisesti Oulujärvi KY:n ranta. Evakuointipaikkoja varten on merkitty koordinaatit turvallisuussuunnitelman melontareitin kuvausosioon. Koordinaattien avulla hälytysajoneuvot pääsevät saapumaan paikalle tarpeen vaatiessa. Evakuoinnista ilmoitetaan osallistujille suullisesti tai puhelimitse, riippuen osallistujien etäisyydestä melontaohjaajaan nähden.

Evakuointiohjeet

Evakuoitaessa ensimmäiseksi soitetään numeroon 112, varmistetaan ihmisten turvallisuus ja pyritään siirtämään ihmiset uhkasta poispäin. Tämän jälkeen päätetään kokoontumispaikka, ilmoitaudutaan kokoontumispaikalle ja kokoontumispaikan vastuuhenkilö kertoo evakuoinnista evakuointivastaavalle. Kokoontumispaikalta on poistumiskielto siihen asti, kun poistumiseen on annettu lupa. Tämän jälkeen välitetään tarvittavat tiedot viranomaiselle (turvallisuussuunnitelma, evakuointipaikat, muu oleellinen tieto). Evakuointi tulee aloittaa ennen viranomaisten saapumista evakuointipaikalle.

LIITE 8

Etsintävalmius

Sisävesialueilla palo- ja pelastusviranomaisilla on johtovastuu pelastamisessa ja poliisilla etsinnässä. Lisäksi sisävesialueilla liikkujilla on hätätapauksessa velvollisuus auttaa hädässä olevaa. On mahdollista, että viranomainen määrää vesillä liikkujaa ja käyttää heidän omaisuuttaan etsintätehtäviin. Tällaisessa tapauksessa auttaja saa pelastuspalkkion. Kaikki vesillä liikkijat, myös melojat ovat velvollisia avunantoon; meloja voi tehdä esimerkiksi hälytyssoiton 112:een.

Osallistujan eksymisen ehkäiseminen:

- Kartan luvun opettelu ja kompassin käyttö
- Ryhmän mukana pysyminen
- Jos osallistuja lähtee taukopaikalta omin päin, hänen on ilmoitettava siitä melontaohjaajalle ja otettava mukaan kännykkä, kartta ja kompassi

Ohjeet osallistujalle/osallistujille eksymistilanteeseen:

- Paikanmäärityksen havainnoiminen, jos on epävarmuutta siitä, missä on menossa melontareitillä
- Rauhallisena pysyminen ja takaisinpaluu muun ryhmän luokse, jos mahdollista
- Viimeisen varman paikanmäärityksen merkitseminen karttaan ja pyritään muistelemaan, milloin oltiin viimeksi kyseisessä paikassa
- Mietitään kulkusuuntia, jolloin epämääräiset alueet pienenevät
- Tarkastellaan ympäröivää maastoa ja maamerkkejä ja vertaillaan niitä karttaan. Pohditaan, että ollaanko vielä kartan alueella menossa vai ei
- Paikanmäärityksen epäonnistuessa lähdetään kulkemaan kohti ennakkoon valittua pelastautumissuuntaa lähimpään isoon maamerkkiin, joita voivat olla esimerkiksi joki, saari tai tie

- Sään ollessa hyvin huono, ryhmän ollessa väsynyt tai erimielisyyksien ilmaantuessa pysähdytään syömään tai mennään lepäämään ja yöpymään ensimmäiseen sopivaan paikkaan
- Jos on oltu eksyksissä jo pitkän aikaa, on hyvin todennäköistä, että viranomaiset on lähetetty etsintätöihin. Tämän vuoksi on olla mahdollisimman näkyvällä paikalla; itsensä saaminen näkyville voidaan tehdä merkkitulilla käyttämällä, rikkomalla maanpintaa tai pistämällä jotakin värikästä ja suurta näkyvälle paikalle